

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Integrace dětí imigrantů a azylantů

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

Mgr. Jitka Dvořáková, PhD.

28.5. 2007

Autor:

Bc. Eva Petrů

ABSTRACT

The subject of my thesis is „Integration of Children of Immigrants and of Asylum Seekers“. I have chosen this topic because migration problems have become one of the actual topics in public life in the present Europe and its importance increases because the number of migrants constantly increases.

The Czech Republic encountered the problems of fugitives and immigration shortly after the fall of communism in 1989. To this time it had been isolated from the other world for a long time and therefore it may seem it is unprepared for these problems. This can be seen on imperfect integration policy, but also on attitude of public towards the newcomers. Considering the fact that the number of immigrants and fugitives coming to the Czech Republic as a destination country has increased, it is necessary for us to learn to co-live with the foreigners. I have aimed the thesis at problems of integration of immigrants, asylum seekers and their children because I think that the question of integration of foreigners into the Czech society is one of the most important for the trouble free co-existence.

I divided the work into theoretical and practical parts. In the theoretical part of the thesis I am researching the development of migration in the world and development of migration in the Czech Republic, history of fugitives in the Czech Republic, problems of underage aliens without close escort, psychosocial situation of immigrants and asylum seekers, their integration, education of children of aliens, multicultural education and social work with immigrants, asylum seekers and their children. In the practical part I used the method of a quantitative research. Goal of this thesis was to uncover the insufficiencies in integration of children of the immigrants and asylum seekers living in the Czech society. Questioning was the method for gathering data for research, data collection technique was the questionnaire. I created three types of the questionnaires. One of them was designated for children of immigrants and asylum seekers attending basic school. I handed out 60 questionnaires, returnability was 86.6%. Second questionnaire was designated for social workers from various organizations engaged in problems of integration of aliens. Here only 6 from the 20 sent out

questionnaires returned to me. Returnability was 30%. The third questionnaire was designated for basic school and high school teachers. 25 questionnaires were handed out. Returnability of these questionnaires was 64%. In hypothesis 1 I assumed that there are no special methods designated for integration of children of immigrants and asylum seekers in the Czech Republic. In hypothesis 2 I assumed that the longer is the residence of children of immigrants and asylum seekers in the area of the Czech Republic the less they meet with racism and xenophobia. Both hypotheses were confirmed on the basis of conducted research.

Findings from the theoretical and practical part are summarized at the end of the thesis.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Integrace dětí imigrantů a azylantů vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

.....

Podpis

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Jitce Dvořákové, PhD. za vedení mé diplomové práce, její rady a cenné připomínky.

OBSAH

Úvod

1. Současný stav	8
1.1. Vymezení základní terminologie	8
1.2. Vývoj migrace ve světě.....	10
1.3. Vývoj migrace v České republice	11
1.3.1. Ukrajinci	13
1.3.2. Vietnamci	14
1.4. Uprchlíci v České republice.....	15
1.4.1. Azylové řízení	16
1.4.2. Děti uprchlíci	18
1.5. Nezletilí cizinci bez doprovodu	20
1.6. Psychosociální situace uprchlíků a imigrantů.....	24
1.6.1. Kulturní šok.....	25
1.6.2. Posttraumatická stresová reakce	26
1.7. Integrace.....	26
1.7.1. Koncepce integrace cizinců	28
1.7.2. Státní integrační program.....	29
1.7.3. Integrace a média	30
1.7.4. Význam komunikace v procesu integrace	31
1.8. Problematika migrace	33
1.8.1. Xenofobie	34
1.8.2. Rasismus	35
1.8.3. Diskriminace	35
1.9. Vzdělávání dětí imigrantů a azylantů	36
1.10. Multikulturní výchova	37
1.11. Sociální práce s imigranty, uprchlíky a jejich dětmi	40
2. Cíl práce a hypotézy	43
2.1. Cíl práce	43
2.2. Hypotézy	43
3. Metodika	44
3.1. Použitá metoda.....	44
3.2. Charakteristika výzkumného souboru	44
4. Výsledky	46
4.1. Dotazníkové šetření určené dětem imigrantů a azylantů - dotazník 1	46
4.2. Dotazníkové šetření určené sociálním pracovníkům - dotazník 2.....	64
4.3. Dotazníkové šetření určené pedagogům - dotazník 3.....	68
5. Diskuse	78
5.1. Diskuse k dotazníkovému šetření určenému dětem imigrantů a azylantů.....	78
5.2. Diskuse k dotazníkovému šetření určenému sociálním pracovníkům.....	82
5.3. Diskuse k dotazníkovému šetření určenému pedagogům.....	84
6. Závěr	86
7. Seznam použité literatury	88
8. Klíčová slova	94
9. Přílohy	95

Úvod

Migrace obyvatelstva provází dějiny lidstva už odnepaměti, není to tedy žádný nový pojem posledního desetiletí. V dnešní době se však problematika migrace dostává do popředí zájmů všech evropských zemí a stala se jednou z nejproblematictějších oblastí mezinárodních vztahů a mezinárodní politiky. Jedním z negativních důsledků vzestupného trendu migrace je sílící napětí mezi migranty a „domácím“ obyvatelstvem, kdy občané vidí za zvyšujícím se přílivem migrantů do jejich země nebezpečí ztráty své kultury a národní identity. To je především vidět v zemích západní Evropy, kde je počet migrantů mnohonásobně vyšší než v České republice.

S problematikou uprchlictví a imigrace se Česká republika setkává krátce po pádu komunismu v roce 1989. Do té doby byla dlouhá léta od ostatního světa izolována, a proto se nyní může zdát být na tuto problematiku nepřipravená. To je jednak vidět na nedokonalé integrační politice, ale i na přístupu občanů k nově příchozím. Česká společnost je často zmiňována jako xenofobní. Avšak není to tím, že od konce druhé světové války jsme byli společností relativně homogenní? Díky totalitnímu systému, který nás zcela odřízl od dění v okolním světě, nejsme na soužití s cizinci a jinakost příliš zvyklí. Vzhledem k tomu, že se v posledních letech zvýšil počet imigrantů a uprchlíků přicházející do České republiky jako cílové země, by bylo třeba, abychom se naučili žít s cizinci vedle sebe.

Téma diplomové práce jsem si vybrala vzhledem k tomu, že mi přišlo velmi zajímavé, pro mne donedávna téměř neznámé a v dnešní době hodně aktuální. Diplomovou práci jsem zaměřila na problematiku integrace imigrantů, azylantů a jejich dětí, neboť si myslím, že právě otázka integrace cizinců do české společnosti je pro bezproblémové soužití jednou z nejdůležitějších.

Svět je v pohybu a my jsme jeho součástí.

1. Současný stav

Migrace obyvatelstva, neboli přesuny lidí, provází dějiny lidstva už odnepaměti. Podle odhadů žije v současné době 150 milionů lidí mimo svou rodnou vlast, což jsou přibližně 2% světové populace. Z toho zhruba jedna třetina migrantů obývá území Německa, Francie, Velké Británie, Itálie, Kanady, USA nebo Japonska, což jsou nejbohatší země světa. Důvody migrace jsou různé. Někdo odchází do ciziny za prací, za rodinou, někdo jen hledá dobrodružství a nové zážitky. Je však mnoho těch, kteří neopustili svoji zemi zcela dobrovolně, ale byli k tomu donuceni situací, kdy se v mateřské zemi necítili bezpečně. Na světě žije přibližně 30 milionů lidí, kteří opustili svoji zemi, kde byl ohrožen jejich život nebo svoboda z důvodu rasy, náboženského přesvědčení, národnosti, příslušnosti k určité společenské skupině nebo politickému názoru a kteří jsou podle Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 nazýváni uprchlíky (Marxtoová, 2006). Jejich počet se odhaduje na 14 milionů. Ženevská úmluva vznikla jako reakce na jednu z největších uprchlických vln v období II. světové války. Byla první mezinárodní dohodou, které řešila základní aspekty života uprchlíků a dodnes je nejdůležitějším dokumentem uprchlického práva. V poslední době se však mluví o tom, že by se na popud některých evropských zemí měly z důvodu zastaralosti některé části úmluvy změnit. Do dnešní doby Ženevskou úmluvu podepsalo 131 států, včetně České republiky, která ji ratifikovala v roce 1991. Mezi 41 zeměmi, které úmluvu nepodepsaly, jsou například některé z nejlidnatějších asijských států, Indie, nebo Thajsko a polovina arabských zemí, např. Irák, Kuvajt, Saudská Arábie a další (Migraceonline, 2006).

1.1. Vymezení základní terminologie

Azyl

je ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických, náboženských či rasových (Ministerstvo vnitra, 2005e).

Imigrant

Imigrant je osoba, která na základě svého vlastního rozhodnutí opustí území státu, jehož je příslušníkem a vstoupí na území jiného státu s úmyslem získat zde trvalý nebo dočasný pobyt (Ministerstvo vnitra, 2005e).

Integrace

Pojem integrace cizinců je vykládán mnoha definicemi. Jak uvádí Ministerstvo vnitra (2005e), integrace cizinců je proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o proces dvoustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců na straně jedné a vytvoření podmínek pro integraci cizinců v přijímající společnosti na straně druhé. Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

Migrace

Migrace je chápána jako změna trvalého pobytu. Z tohoto hlediska můžeme migraci dělit na *vnitřní* a *mezinárodní*. Vnitřní migrace je definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce. Mezinárodní migrace je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu, OSN stanovuje limitní hranici jednoho roku pobytu za hranicemi daného státu. Zatímco vnitřní migrace je z hlediska statistiky podchycena v hlášení o stěhování je sledování mezinárodní migrace značně problematické (Demografie, 2004).

Uprchlík

Uprchlík je osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních, nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo odmítá vzhledem ke shora uvedeným obavám, ochranu své vlasti (článek 1, Úmluva o právním postavení uprchlíků).

1.2. Vývoj migrace ve světě

Lidé se odjakživa přesouvali z místa na místo. Přístup jednotlivých komunit k nově příchozím nebo k těm, kteří o příchod usilovali, měl v historii a současnosti mnoho společného. Společnosti se vždy snažily kontrolovat příliv cizinců. Přesuny obyvatelstva měly stejně jako dnes nejrůznější příčiny, náboženské, politické či v důsledku přírodních katastrof aj. Jak jsem se již zmínila, největší migrační vlny probíhaly v období světových válek. V důsledku první světové války svůj domov opustilo přes 65 tisíc lidí, převážně Židů a politických odpůrců nacismu. V době druhé světové války upustily domovy další miliony lidí. Až do sedmdesátých let pocházela většina uprchlíků z evropských zemí. Pak ale stále více lidí začalo prchat z chudých zemí v Africe, Asii a Jižní Americe. Válečné konflikty a hrubé porušování lidských práv v bývalé Jugoslávii vedlo k dalším velkým přesunům obyvatel v Evropě (Miklušáková, 2005).

Jednou z hlavních příčin současné migrace jsou, jak uvádí Šiklová (1998), socioekonomické rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi.

Příčinou rozsáhlých utečeneckých vln klasické migrace z Jihu na Sever, bývají vojenské a etnické konflikty, politické a náboženské pronásledování, které jsou provázené politickými a ekonomickými změnami v chudých zemích. Největší obavy, v hlavně v zemích západní Evropy, vyvolává migrace z Východu na Západ, ke které došlo po rozpadu sovětského bloku a kterou se nedaří ustálit. Země západní Evropy, o kterých je ve světě známé, že se zde respektují lidská práva a svobody, existují jistoty demokratického systému a jistý materiální standart, jsou magnetem, který přitahuje imigranty ze zemí celého světa, kteří jsou těchto svobod a jistot ve svých mateřských zemích zbaveni. Snaží se najít lepší životní a ekonomické podmínky pro sebe a svoji rodinu (Lid'ák, 2004).

Podle Lid'áka (2004) tento fenomén migrace a problémy s ní spojené vyvolávají v některých zemích společenské napětí, a to nejen ve vnitřní politice, ale mají vliv i na diplomatické vztahy, na vízovou povinnost vůči zemím střední a východní Evropy a ostatního světa. Podle mínění mnoha lidí, může tento masivní nástup migrace ohrozit tradiční orientaci společnosti na západní demokratické hodnoty. Hlavními imigračními

zeměmi jsou Německo, dále Itálie a Francie, Holandsko a Švýcarsko. Nacionalismus v zemích Evropské unie roste se zvyšujícím se společenským napětím mezi různými skupinami obyvatelstva, což je nejvíce viditelné právě v zemích s nejvyšším počtem přistěhovalců. Sociologické průzkumy ukazují, že až 36% občanů Francie a Velké Británie spojuje růst počtu přistěhovalců s nárůstem kriminality. Roste tlak veřejnosti na vládu i počet politických stran a hnutí, žádajících od státu opatření na ochranu privilegií „vlastního“ obyvatelstva.

Pro mne je velmi překvapující, kolik procent obyvatel některých zemí původních států Evropské unie, bylo a stále je proti rozšiřování unie o státy východní, ale i střední Evropy. Pokud budu konkrétní, tak jak uvádí Lid'ák (2004), podle Polednové (2003) to bylo v roce 2002 ve Francii 36,5% obyvatelů, ve Velké Británii 41,2%, v Německu 28%, v Itálii 23,8% a ve Španělsku 26,8% obyvatelstva. Podle stejného sociologického průzkumu se až 36% obyvatel vybraných zemí EU staví proti rozšiřování unie kvůli obavě ze ztráty zaměstnání či zhoršení bezpečnosti, 28% občanů chápe rozšíření jako nebezpečí pro kulturu a národní identitu. Nejnižší důvěru mají občané vůči osobám z arabských zemí 38%. Za nimi jsou, v tomto pořadí, lidé z balkánských zemí 45%, z bývalého SSSR 49% a z východní Evropy 56%.

Migrace se stala v současné Evropě jedním z aktuálních témat veřejného života a jeho důležitost stoupá, neboť i počet migrantů se stále zvyšuje. Mezinárodní organizace pro migraci odhaduje, že v roce 2000 žilo mimo svoji vlast 150 miliónů osob, což je přibližně 2,5% světové populace. Z toho 10% těchto migrantů žilo v Evropě. Mezi populací Evropy, jak jsem se již zmínila, sílí názory vyjadřující obavy z imigrace, které jsou z velké části dány nepříliš úspěšnou integrací mnoha menšin žijících v západní Evropě. Obavy byly i silně podpořeny, hlavně co se týče otázky bezpečnosti, událostmi 11.zář 2001, čemuž se nelze divit (Murad, 2004).

1.3. Vývoj migrace v České republice

Před rokem 1989 odcházelo mnoho lidí z Československé republiky do zahraničí a postupně se zapojovali do místního života. Dnes je situace opačná. České republika se stala cílovou zemí pro migranty z celého světa (Šiklová, 1998). Stali se nedílnou

součástí našeho života, což se však setkává u řady obyvatel s nevolí a nepochopením. Pro některé, zvláště řekla bych mladší generaci, se cizinci stali přirozeným prvkem naší společnosti.

Česká společnost, která byla po desetiletí odříznutá od okolního světa za železnou oponou, nebyla na soužití s cizinci zvyklá. Jak uvádí Buňatová (2006), jistou jinakost a exotičnost v české společnosti zprostředkovávali od konce 50. let pouze studenti ze spřátelených afrických či asijských zemí s levicovými režimy a studenti z Kuby.

Brzy po listopadu 1989 se v tehdejší Československé federativní republice objevily první stovky cizinců, kteří při cestě za svým snem žít či pracovat v Německu, uvízli na území Československa. Žádali zde totéž, čeho chtěli dosáhnout v Německu. To se pro tehdejší Československo, které nemělo žádnou právní úpravu týkající se problematiky uprchlictví a imigrace, ani ubytovací kapacity, natož personál, který by byl schopen zabezpečit spravedlivé řízení a důstojné zacházení, stalo obrovským problémem. Stanová městečka, společné vývařovny, ilegální přechod do Německa nebo Rakouska, růst kriminality i napětí v místech většího soustředění cizinců, to bylo charakteristické pro polovinu roku 1990 v Praze a některých severočeských městech. Proto tehdejší vláda, velmi záhy určila Ministerstvo vnitra jako gestora problému uprchlictví a imigrace. V průběhu několika měsíců byla hotova právní úprava (Haišman, 1998).

Někteří migranti, kteří přijeli do České republiky za prací, se zde zdržují pouze krátkodobě, případně, jak uvádí Buňatová (2006), cyklicky migrují mezi Českou republikou a mateřskou zemí. Pro jiné je Česká republika stále jen zemí průchozí a jejich cílem je některý ze států západní Evropy. Avšak se stále sílící ekonomikou a vstupem České republiky do Evropské unie čím dál více migrantů k nám směřuje jako do země cílové. To sebou přináší řadu legislativních problémů a na stát je kladen stále větší tlak na vyřešení otázek migrace a na přijetí účinné integrační politiky.

V dnešní době je na území České republiky přes 323 tisíc cizinců. Nejčastěji jsou to Ukrajinci (102 594), Slováci (58 384), Vietnamci (40 779), Poláci (18 894) a

Rusové (18 564). (Český statistický úřad, 2007). V dalších odstavcích bych ráda trochu více popsala situaci občanů dvou z nejčastějších národností žijících na území ČR.

1.3.1. Ukrajinci

Ukrajinská migrace do České republiky má dlouhou historii. Stopy ukrajinské komunity v Čechách a na Moravě můžeme zachytit již v 16. a 17. století. Výrazněji se zde jejich přítomnost začala projevovat koncem 19. století, kdy byla část západoukrajinského území součástí rakousko-uherské monarchie. Praha byla pro Ukrajince nejvyspělejším centrem slovanské části monarchie, a proto na Karlovu univerzitu směřovaly první skupiny ukrajinských studentů. Po rozpadu monarchie se ČSR stala domovem pro desítky tisíc Ukrajinců, kteří prchali ze své vlasti, rozvrácené důsledky bolševické revoluce a občanské války. Nejdříve z vlasti odešli příslušníci ukrajinské armády ze západní Ukrajiny obsazené Polskem. O málo později se v Československu objevili lidé z východní Ukrajiny obsazené sovětským Ruskem. Šlo hlavně o vojáky, politiky, státní úředníky, ale i spisovatele, umělce, novináře a vědce. Většina z nich se v dalších letech a desetiletích nemohla z politických důvodů vrátit domů. ČSR měla hlavně v první polovině 20. let velké pochopení pro uprchlíky z Ukrajiny a poskytovala jim rozsáhlou finanční podporu. Což jim umožnilo založení několika vysokých, středních i základních škol. Například Ukrajinská svobodná univerzita, Ukrajinský vysoký pedagogický institut a Umělecká akademie v Praze, Ukrajinská hospodářská akademie v Poděbradech, ukrajinská gymnázia i ukrajinský internát. Řada ukrajinských vysokoškoláků později úspěšně působila v různých českých vědeckých institucích, čímž se výdaje československému státu, které poskytly na rozvoj ukrajinského školství, vrátily. Nejen v Praze, ale i v menších městech působily desítky ukrajinských spolků různého zaměření. Téměř všichni Ukrajinci si bez rozdílu politického směru, zachovali kritický vztah jak k Sovětskému svazu, tak k meziválečnému Polsku. Mnoho z nich díky pracovním a rodinným vazbám vrůstalo do českého prostředí. Konec této etapy začala nacistická okupace. Němci nepovažovali Ukrajince za spojence proti Sovětskému svazu a neměli zájem na podpoře dosavadního ukrajinského života v Československu. Ty ukrajinské školy a spolky, které neukončily svou činnost, pracovaly ve značně ztížených podmínkách. Nejsmutnější kapitola česko-

ukrajinských vztahů začíná s příchodem Rudé armády. Kdo z u nás žijících Ukrajinců něco znamenal a neutekl, například do americké okupační zóny, toho si našla tajná služba a byl deportován do SSSR a posléze šel do vyhnanství na Sibiř, pokud nebyl rovnou zabit. Československé úřady nedokázaly zabránit a ani příliš nebránily tomuto odvlékání ukrajinské inteligence. Sověti popravili nebo umučili stovky Ukrajinců, kteří mnohdy žili v Československu už více než čtvrt století. Pro ty, co zůstali, se zásadním způsobem změnila jejich životní podmínky. Dostali se do pozice bezprávného společenství, omezeného jak co do možností udržování normálních kontaktů se svou rodnou zemí, tak i do pěstování národních tradic a kultury. Hned po květnu 1945 zanikly zbylé ukrajinské školy a nejpozději 1948, po únorovém převratu, byly zlikvidovány poslední ukrajinské spolky a organizace, včetně Muzea osvobozovacího boje Ukrajiny v Praze. To bylo budováno pouze z ukrajinských finančních prostředků. Bohaté sbírky většinou rozkradla Rudá armáda a ani to, co zabavily české úřady, nebylo dodnes žádným způsobem napraveno (Zilynskyj, 2002).

Velká migrační vlna Ukrajinců do České republiky začala od počátku 90. let a trvá dodnes. Rozpad SSSR a vznik nezávislé Ukrajiny vnímání Ukrajinců většinou českých občanů nezlepšil. V nárůstu počtu ukrajinských dělníků vidí nárůst kriminality v ČR. Toto xenofóbní cítění Čechů je přenášeno bohužel na všechny příslušníky ukrajinské národnosti, včetně tradiční skupiny Ukrajinců, kteří s tím nemají nic společného. Avšak stále více mladých Ukrajinců studuje v ČR, a to jak na středních školách, zde jim patří první místo v kategorii cizinců, tak na vysokých školách. Jde o důležitou skupinu, protože právě oni mohou v budoucnu nejlépe přispět ke změně českého smýšlení o Ukrajincích, kteří je vidí jen jako stavební dělníky a uklízečky (v horším případě prostitutky) (Kopčák, 2006).

1.3.2. Vietnamci

Za počátek migrace vietnamských občanů na území ČR lze podle Drbohlava (2004) považovat navázání diplomatických vztahů mezi ČSR a Vietnamskou demokratickou republikou v roce 1950. Země spolu zahájily politickou spolupráci a vzájemnou podporu v rámci socialistického bloku. Po roce 1989 tvoří 70-80% podnikatelé z Vietnamu, kteří přijíždějí do ČR poprvé. Pro Vietnamce je typické, že

mají jakéhosi prostředníka, který za ně vyřizuje většinu problematických úředních aktů. Vietnamští občané cítí nedůvěru k oficiálním institucím. Tržnice a zejména vietnamské velkoobchody a velkosklady se stávají kulturními a komunitními centry. Pořádají zde různé výukové kurzy (českého jazyka, přípravné kurzy na přijímačky na vysoké školy apod.). Asi nejvýznamnější tradiční hodnotou Vietnamců je rodina, v širším slova smyslu než je brána rodina v ČR. Pro mnoho vietnamských občanů je rodina, případně komunita, jediné prostředí, ve kterém jsou schopni svěřit někomu své potíže. Další z tradičních hodnot vietnamských občanů je vzdělání. Rodiče vedou své děti ke studiu velice přísně. I přes výrazné kulturní rozdíly se vietnamská komunita jeví jako pracovitá, klidná a nenápadná. S kulturními rozdíly, včetně jazykových, se do jisté míry vyrovnává svou soběstačností a uzavřeností. Vietnamci o sobě prohlašují, že přijíždějí za účelem lepšího výdělku, nikoli proto, aby poznávali Českou republiku. V České republice se objevují dva hlavní názory na vietnamskou komunitu. Jedni považují Vietnamce za nedůvěryhodné padělatele zboží, skupující české obchody a podnikající nelegálně. Druzí je považují za pilné a pracovité, s hodnými a pilnými dětmi. (Drbohlav, 2004). Myslím si, že díky jejich nenápadnosti, nejsou českým občanům tolik „trnem v oku“, jako např. ukrajinští občané.

1.4. Uprchlíci v České republice

Jak uvádí Uherek (2002), první žádost o azyl byla zaznamenána v červnu roku 1990. Od roku 1990 do března roku 2007 bylo podáno 84 831 žádostí o mezinárodní ochranu. Z toho byl azyl udělen ve 3 149 případech (Ministerstvo vnitra, 2007). Nejvíce žadatelů o mezinárodní ochranu (dále jen žadatelů) bylo z Ukrajiny (12 944) (Český statistický úřad, 2007).

Azyl mohou získat pouze ti cizinci, kteří splňují kritéria uprchlíků, definována Ženevskou úmluvou z roku 1951. Je založen na principu non-refoulement a charakterizován přístupem k mezinárodně uznávaným uprchlickým právům, přiznáván obecně bez časového omezení. *Princip non-refoulement* je princip, podle kterého nesmí být žádný uprchlík vrácen do země, kde by jeho život či svoboda mohly být ohroženy.

Tento princip platí, ať se uprchlík nachází na území dotyčného státu či teprve na jeho hranicích (Hála, 2005).

Český azylový zákon se vztahuje na širší skupinu lidí než výhradně uprchlíky podle ženevské definice. Azyl u nás může být udělen i v případech slučování rodin nebo z humanitárních důvodů. Migranti, přicházející do nové země z ekonomických důvodů azyl nedostanou, neboť svoji zemi opustili dobrovolně, za účelem zlepšení své ekonomické situace. Do rodné země se mohou kdykoli vrátit, neboť není ohrožován jejich život či svoboda. Často se však strach z pronásledování a ekonomické důvody vyskytují společně, a tak je obtížné určit hranici mezi oběma skupinami (Marxťová, 2006).

1.4.1. Azylové řízení

Azylové řízení v České republice je procedurou, její délka je různá. Může trvat několik týdnů nebo měsíců, většinou se však jedná o delší proces, který probíhá déle než jeden rok (Uherek, 2002).

Jak uvádí Dluhošová (2004), cizinec, který projeví úmysl požádat o mezinárodní ochranu, se dostaví do přijímacího střediska (Vyšní Lhoty, Praha – Ruzyně). Zde se žadatel o mezinárodní ochranu (dále jen žadatel) zdržuje přibližně tři týdny. Během této doby jsou s žadatelem provedeny nezbytné pohovory, lékařské vyšetření a je mu vystaven průkaz žadatele o mezinárodní ochranu, který slouží k jeho identifikaci. Do přijímacího střediska mají kromě zaměstnanců Ministerstva vnitra (dále jen ministerstva) přístup i pracovníci nevládních organizací zabývajících se uprchlíky. Tyto organizace poskytují žadateli potřebné informace o azylovém řízení a umožňují jim konzultovat svoji situaci (Uherek, 2002).

Po ukončení pobytu v přijímacím středisku odchází žadatel do pobytového střediska (Kostelec nad Orlicí, Havířov, Stráž pod Ralskem, Zbýšov a Zastávka u Brna) nebo do soukromí, kde čeká na rozhodnutí ministerstva o udělení či neudělení azylu (Uherek, 2002). Ministerstvo by mělo rozhodnout do 90 dnů ode dne zahájení řízení, často je však tato lhůta prodlužována. Pokud je žadateli žádost zamítnuta, má možnost podat žalobu ke krajskému soudu, podle místa pobytu žadatele v době podání žaloby. Pokud krajský soud potvrdí rozhodnutí ministerstva, může žadatel ještě podat kasační

stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Pokud je stížnost zamítnuta, celé řízení končí (Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2005b). Myslím si, že by se řízení o mezinárodní ochranu mělo co nejvíce urychlit, neboť může být pro žadatele velkou zátěží. Velký problém vidím v tom, že žadatel je mimo „normální“ společenský život (pokud žije v pobytové středisku), nemá kontakt s majoritní společností a nemá šanci se začít integrovat v nové zemi. Je dobré, že v pobytové střediscích mají možnost volnočasových aktivit. Částečně je zajišťují pracovníci Správy uprchlických zařízení a částečně i nevládní organizace. Jedná se například o sportovní aktivity, uměleckou činnost (keramické dílny) nebo hudební činnost. Těchto aktivit je však nedostatek. Problémem zůstává nadále to, že žadatelé jsou v pasivní pozici a při dlouhodobém pobytu v táborech u nich dochází ke ztrátě schopnosti sociální adaptace. Jejich začlenění do „normálního“ života je pak velmi složité a obtížné. Tábor je umělé prostředí. Žadatelé se nemusí příliš snažit a je jim vše „naservírováno“. Stávají se závislí na institucích státu a ztrácí tak schopnost aktivně a samostatně řešit problémy. Muži ztrácejí své tradiční role v rodině, hlavní roli přebírají děti, které se poměrně rychle naučí komunikovat v českém jazyce. Negativem je také to, že většina táborů je v odlehlých oblastech, kde azylové řízení nemá příliš kontakt s majoritním obyvatelstvem (Člověk v tísni, 2004). Pokud azylové řízení trvá dlouho a nakonec skončí tím, že je žádost zamítnuta a žadatel má vrátit do země původu, může nastat velký problém z reintegrací do původní společnosti v rodné zemi. To je další důvod, proč by se azylové řízení mělo co nejvíce urychlit.

Pokud cizinec získá azyl, získává stejná práva a povinnosti jako český občan, kromě práva volebního. Jestliže nemá možnost samostatného privátního bydlení, je mu nabídnuto ubytování v Azylovém integračním středisku (Havířov, Jaroměř, Předlice, Stráž pod Ralskem, Zastávka u Brna) (Ministerstvo vnitra, 2005d). Zde dostane byt nebo pokoj, kde samostatně hospodaří. V těchto střediscích pracovníci azylovým pomáham v integraci do společnosti a orientaci v sociálním a právním prostředí. Pomáhají jim s vyřizováním dokladů, se zápisem do evidence úřadů práce, s vyřizováním dávek a dalších formalit (Člověk v tísni, 2004). Pokud si žadatel do 6 měsíců nenajde vlastní bydlení, mělo by mu ministerstvo nabídnout integrační byt. Těch

je však nedostatek, a proto poměrně často zůstávají žadatelé v integračním azylovém středisku i několik let (Uherek, 2002).

1.4.2. Děti uprchlíci

Mezi uprchlíky, kteří se dostanou do Čech, je velké množství dětí přicházejících v doprovodu rodičů nebo zákonného zástupce, ale někdy i samy bez doprovodu. Děti jsou zranitelnější než dospělý člověk a takovéto životní trauma by u nich mohlo zanechat celoživotní následky. Proto je nutné jim věnovat dostatečnou péči a směřovat k nim pomoc při integraci do nové společnosti (Marxťová, 2006).

Děti, jak uvádí Tychtl (1999), tvoří v rámci žadatelů o mezinárodní ochranu specifickou skupinu. Nejen kvůli věku a odlišnému postavení ve srovnání s dospělou populací, ale i kvůli tomu, že se na ně kromě Ženevské konvence vztahuje i Úmluva o právech dítěte, která byla přijata 20. listopadu 1989 v New Yorku. Československá republika ji podepsala 30. září 1990. Úmluvou stanovená práva musí být zabezpečena každému dítěti nacházejícímu se na území České republiky. Vztahují se tedy i na děti uprchlíků.

Podle Tychtla (1999) praxe ukazuje, že děti jsou poměrně velmi rychle schopné osvojit si nový jazyk, vytvořit si kontakty a přátele a úspěšně se integrovat. Neznamená to však, že je tomu tak vždy. Podle Marxťové (2006) se problémy mohou vyskytnout a je důležité se jimi zabývat, neboť děti jsou velmi zranitelnou skupinou a získané negativní zkušenosti se mohou projevit v dospělosti. Proto by jim se jim měli sociální pracovníci, psycholog, pedagog a další lidé, kteří pracují s dětmi uprchlíků, pokusit předejít. Na to, že dítě má nějaký problém, nás mohou upozornit změny v chování. Jsou to například samotářství a stažení se do sebe, problémy v kolektivu, agresivita, nebo také úzkost a poruchy spánku.

Na zdravém vývoji dítěte se podílí hlavně rodinné a společenské prostředí. Marxťová (2005) pomoc dětem uprchlíků dělí na několik částí:

- Přímá pomoc dětem – působení na dítě ve škole nebo i mimo školu (pomocí různých dobrovolnických programů). Vhodné je také vytvoření prostředí pro setkávání dětí a hry. To zajišťuje určité odreagování, které je právě pro

uprchlické děti velmi potřebné. Při hře mají děti možnost vzájemně se lépe poznat a vytvořit si tak vztahy mimo původní rodinu.

- Pomoc dětem prostřednictvím jejich rodin – pro zdravý vývoj dítěte je nezbytné příznivé rodinné prostředí. Rodiny jsou odtrženy od svého původního prostředí, od širší rodiny, někdy může dojít ke ztrátě člena rodiny apod. Na novou situaci se rodiny musejí postupně adaptovat, což někdy nebývá lehké.
- Pomoc dětem a jejich rodinám prostřednictvím jejich komunity – komunita pro jedince představuje kontakt s původní zemí a zvláště v případě neúplné rodiny bývá pro jedince obrovskou oporou.

I uprchlické děti mají v ČR povinnou školní docházku od 6 do 15 let. Školní prostředí je výhodné v tom, že děti přijdou do kontaktu s ostatními dětmi, naučí se jazyk a na chvíli se vzdálí z rodinného prostředí a z prostředí pobytových a azylových středisek, což je vytrhne ze stereotypu. To, že v uprchlických zařízeních bývá více dětí uprchlíků, usnadňuje situaci tím, že ve třídě nejsou samy cizinci. Velmi důležitý je citlivý přístup pedagogů a využití multikulturní výchovy ve vzdělávání (Marxťová, 2006). Pro děti předškolního věku jsou v táborech určena tzv. dětská centra, která jsou podobná našim mateřským školám. Děti školního věku navštěvují základní školy v blízkosti jednotlivých táborů. Než začnou navštěvovat běžné vyučování, bývají umístěny do tzv. vyrovnávacích tříd (Člověk v tísni, 2004).

Dobrovolníci z řady neziskových organizací se podílejí na organizaci různých kulturních a volnočasových aktivit dětí v uprchlických táborech. Jsou to například nejrůznější aktivity sportovní, výtvarné, poznávací a další. Dále se například na Vánoce nebo Velikonoce pořádají kulturní programy. V letních měsících také organizují letní tábory. Pro děti mají tyto programy velký význam v tom, že se mohou lépe poznat s ostatními dětmi, mohou se naučit nové dovednosti, ale i prožít příjemné chvíle. Do programů i do jejich přípravy se mohou zapojit i rodiče dětí (Marxťová, 2006).

1.5. Nezletilí cizinci bez doprovodu

Jak uvádí Kopuleť (2005), tyto děti přicházejí z různých míst světa, kde zuří válečný konflikt, kde jim může hrozit pronásledování, ale i z míst, odkud je vyhnala bída a neveselé vyhlídky do budoucnosti. Často jde o děti, které ztratily rodiče a nebo byly právě samotnými rodiči vyslány na cestu, aby byly ochráněny před válečným konfliktem či pronásledováním, nebo proto, aby v zahraničí pracovaly a pomohly tak zlepšit tíživou ekonomickou situaci rodiny.

Jak uvádí ve své zprávě Gotteltovej (2005), naprostá většina nezletilých dětí bez doprovodu přichází do České republiky bez nějakých dokladů a svou totožnost uvádí jen na základě čestného prohlášení. Opatrovníkem dítěte bývá ustanoven buď příbuzný dítěte, který se nachází na území ČR a je schopen se o dítě postarat místo rodičů, nebo soud pověří zpravidla orgán sociálně – právní ochrany dětí nebo ředitele či jiného pověřeného pracovníka zařízení, v němž je dítě umístěno. Jak uvádí Tychtl (1999), pokud přijdou do ČR společně sourozenci, nikdy by neměly být orgány státu od sebe odloučeny.

Podle Kopuleť (2005), přicházejí děti bez doprovodu nejčastěji z Číny, Vietnamu, Čečenska a Indie. Převážně jde o děti ve věku mezi 16ti až 18ti lety, mladší 15ti let spíše výjimečně.

Jak zmiňuje Gotteltovej (2005), tak Česká republika většinou není cílovou zemí těchto dětí. Často se snaží odejít za svými komunitami a příbuznými dále do zemí Evropské unie, nejčastěji do Německa a Velké Británie. Přesný počet nezletilých bez doprovodu nacházejících se v naší zemi ve skutečnosti není známý a kolik nezletilých zmizí, aniž by zanechali sebemenší stopy, nikdo neví...

Až do roku 2004 byli nezletilí žadatelé o azyl, nyní o mezinárodní ochranu, umístěováni do pobytového střediska Ministerstva vnitra ČR v Kostelci nad Orlicí. Tam byla zřízena chráněná zóna, jednopatrová budova, vyhrazená pouze pro nezletilé žadatele bez doprovodu. Neměl tam přístup žádný dospělý, mimo pracovníků střediska a pomáhajících organizací, jejichž pracovníci do střediska docházeli. V tomto zařízení pobývali nezletilí žadatelé po celou dobu azylového řízení, což mnohdy činilo mnoho měsíců (Čápová, 2006).

Ti nezletilí, kteří již dovršili 15-ti let, neměli povinnost školní docházky, a tak byly možnosti využití volného času velmi omezené. Měli možnost navštěvovat jednou týdně nepovinný kurz češtiny. Chyběl zde daný režim, který by vedl ke smysluplnému naplňování volného času, dalšímu vzdělávání, přípravě na budoucí povolání a zodpovědnému uvažování o své budoucnosti. To bylo velkým problémem. Na většinu nezletilých to mělo neblahý psychosociální dopad. Přestávali zvládat řešení každodenních situací, kdy se bez očividné příčiny dostávali do afektu, měli sklon k agresivitě nebo upadali do depresí. Měli možnost navštívit psychologa a měli péči sociálních pracovníků, avšak výchovná péče zde zcela chyběla (Čáповá, 2006).

V červnu 2004, jak uvádí Čáповá (2006), bylo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy zřízeno zařízení pro děti – cizince bez doprovodu a to Diagnostický ústav pro děti - cizince v Praze na Hájích a následně v září 2004 i Dětský domov a Výchovný ústav pro děti – cizince ve Vestci u Příbrami. Do Zařízení pro děti – cizince jsou dříve či později umístěni všichni nezletilí cizinci bez doprovodu, kteří se nacházejí na území České republiky, bez ohledu zda požádali o mezinárodní ochranu, či nepožádali. Návrh na umístění podává Orgán sociálně – právní ochrany dětí a o umístění vždy rozhoduje soud.

Dnes pod hlavičku Zařízení pro děti – cizince spadají tyto typy zařízení: *Středisko výchovné péče, diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav s praktickou školou a základní škola*. Péče v těchto zařízeních zhruba odpovídá péči poskytované v obdobných zařízeních českým dětem s některými úpravami s ohledem na specifické potřeby dané skupiny. Každému je umožněno vzdělání, děti si mohou vybírat z mnoha volnočasových aktivit a věnovat se svým koníčkům. Je zde brán ohled na rozdíly jednotlivých kultur apod. Se zařízeními spolupracují i nevládní organizace, které dětem poskytují právní a sociální poradenství (Čáповá, 2006). Například OPU – organizace pro pomoc uprchlíkům, úzce spolupracuje jednak s již zmíněnými zařízeními pro děti – cizince, ale i se Zařízením pro zajištění cizinců, kam jsou nezletilí bez doprovodu stále umísťováni i přes značné protesty organizací zabývajících se lidskými právy a právy dítěte. Nezletilým bez doprovodu nabízejí tyto služby (OPU, 2005):

- Právní poradenství
- Sociální asistence
- Volnočasové aktivity
- Individuální asistence
- Krizová telefonní linka
- Psychoterapeutická pomoc

V následujících odstavcích bych Zařízení pro děti – cizince trochu více popsala:

Středisko výchovné péče (SVP)

SVP sídlí v Praze na Hájích společně s diagnostickým ústavem. Funguje jako ambulantní poradenské pracoviště pro děti s poruchami chování a jejich rodiče a je k dispozici jak českým rodinám, tak rodinám cizinců.

Diagnostický ústav (DÚ) tzv. „Modrá škola“

Tento DÚ pro děti – cizince sídlí také v Praze na Hájích. Děti jsou zde umístěny zpravidla na 8 týdnů, během nichž je jim věnována odborná péče psychologa, etopeda, speciálních pedagogů, vychovatelů, učitelů, sociálních pracovníků a je jim provedena základní diagnostika pedagogická, psychologická, zdravotní a sociální. Pokud se dítě není schopno samo domluvit česky, je do čtyřadvaceti hodin po příjmu dítěte přivolán tlumočnick jazyka, kterým dítě hovoří. Poté je dítě seznámeno se svými právy a povinnostmi, pravidly a režimem zařízení a aktuální situací, ve které se nachází. Kapacita DÚ je 12 míst, dvě výchovné skupiny po šesti dětech. V rámci DÚ je zřízena jedna třída základní školy a jedna třída diagnostická, která je určena dětem s ukončeným základním vzděláním. Většina dětí nemá s sebou v ČR doklady o dosaženém vzdělání, a tak se úroveň dosažených znalostí dítěte zjišťuje během vzdělávacích činností. Na základě výsledků diagnostických, terapeutických, vzdělávacích, výchovných a sociálních činností, je zpracována komplexní diagnostická zpráva s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb každého dítěte (Čápová, 2006).

Dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav „Permon“

Přibližně po 8 týdnech, které děti stráví v diagnostickém ústavu, jsou přemístěny na tzv. Permon, sídlící ve Vestci u Příbrami. V rámci jednoho zařízení zde fungují dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Do dětského domova jsou umísťovány děti, které se domluví česky a mohou tak docházet do běžných českých škol v okolí (Čápová, 2006). To má myslím velmi pozitivní vliv na jejich integraci do české společnosti, neboť si tím, že jsou v kolektivu českých dětí, mohou lépe osvojit český jazyk, naše zvyky, hodnoty apod. Děti které se teprve učí česky, jsou umístěny v dětském domově se školou a vzdělávají se v základní škole v rámci zařízení. Ve výchovném ústavu jsou děti starší 15-ti let, které se vzdělávají v praktické škole také v rámci zařízení. Ta nabízí možnost studovat obor kuchař, zahradnické práce nebo šití. Při přijímacích zkouškách na běžné české střední školy, nemusí tyto děti skládat zkoušku z českého jazyka, vzhledem k tomu, že není jejich rodným jazykem. Podle zákona o výkonu ústavní výchovy zajišťují dětské domovy se školou a výchovné ústavy obecně péči o děti, které nemohou být vzhledem k poruchám chování vzdělávány ve škole, která není součástí dětského domova. V případě nezletilých cizinců bez doprovodu není důvodem proč nemohou být vzděláváni mimo zařízení porucha chování, ale jazyková bariéra. Po dosažení zletilosti může cizinec i dále v zařízení zůstat za podmínky, že se připravuje na budoucí povolání. Děje se tak na základě smlouvy, kterou je možno prodlužovat až do věku 26-ti let. Kapacita zařízení je šest výchovných skupin, po šesti až osmi dětech, sestavena s přihlédnutím k věku, pohlaví a k jejich specifickým náboženským, sociálně a kulturně historickým zvyklostem. Ne vždy je z kapacitních důvodů možné, takovouto ideální skupinu sestavit. V Permonu mohou být také umístěny nezletilé matky s dětmi. Z důvodu zvyšujícího se počtu příchozích nezletilých cizinců bez doprovodu, bude do budoucna nutné zvýšit kapacitu těchto zařízení (Čápová, 2006).

Podle Čápové (2006), zůstává obrovským problémem nejasná budoucnost dětí ohledně pobytového statusu v České republice po dosažení věku osmnácti let. Není automatické, že pokud se naučí česky a vystudují u nás školu, tak mohou zůstat v ČR.

Nejistota může mít velký vliv na psychosociální vývoj osobnosti dospívajících, neboť právě jednou ze základních psychických potřeb člověka je smysluplná budoucnost.

1.6. Psychosociální situace uprchlíků a imigrantů

Migrace je považována za akt, který může hluboce zasahovat do života člověka. Stres způsobený migrací je mnohdy přirovnáván k situacím, kterým člověk musí čelit například při úmrtí někoho blízkého nebo při velkém osobním zadlužení (Drbohlav, 2001). Největším „stresům“ z příchodu do cizí země, jsou podle mého názoru vystaveni uprchlíci, kteří do nového prostředí přicházejí často nedobrovolně, nepřípraveni, bez znalosti jazyka, bez jakýchkoliv kontaktů na někoho, kdo by jim pomohl a bez materiálních a finančních prostředků. Často si v sobě nesou hrůzné vzpomínky z rodné země nebo z doby útěku ze země. Nezřídka se stává, že rodinu museli zanechat v zemi původu a nyní, v době kdy oni jsou v bezpečí, trpí myšlenkou, zda je rodina v pořádku. Myslím, že si plně nedokážeme představit, čím si uprchlík prošel, jak se cítí a co to v něm zanechalo.

Uprchlíci jsou po příchodu do nové země v situaci, kdy ztratili rodnou zem, sociální postavení, které tam měli, svou kulturní identitu a často i rodinné vazby a zázemí. Nemají se kam vrátit a mnohdy nevědí, co je čeká (Gunterová, 2005). Jako žadatelé o mezinárodní ochranu se navíc nacházejí ve značně tíživé situaci, neboť opustili svůj dosavadní život, aniž by měli jistotu, že jim bude přiznán azyl (Polonyová, 2003). Jak uvádí Gunterová (2005), žijí ve znamení otázek: Kam půjdeme? Budeme schopní se postarat o rodinu? Přijmou nás? Trvá-li azylové procedura dlouho, může to mít nepříznivý vliv jak na jejich psychické tak i fyzické zdraví.

Problémem, se kterým se potýkají všichni cizinci v nové zemi, nejen uprchlíci, je odlišnost kultur. Každá kultura má vlastní systém hodnot a navyklé způsoby chování, což jedincům jiné kultury může připadat nezvyklé, někdy až nepochopitelné. Alespoň základní multikulturní výchova by byla velmi přínosná, jak pro cizince tak i pro české občany. Tím bychom mohli předejít zbytečným nedorozuměním. Bylo by dobré, kdybychom byli v interkulturní komunikaci na podobné odlišnosti připraveni a nehodnotili, pro nás zvláštní chování, příliš rychle (Marxtová, 2006).

1.6.1. Kulturní šok

Podle Marxtové (2006), je s pojmem odlišnost kultur spojen jev „kulturní šok“. Jedná se o přirozenou adaptační reakci na cizí kulturu, jenž se objevuje po příjezdu do cizí země. Má několik fází:

- Nadšení – Tato fáze se vyskytuje bezprostředně po příjezdu do nové země, spolu s euforií ze všeho nového. Člověk vnímá pouze povrchní znaky.
- Frustrace – Po fázi nadšení přichází vystřízlivění. Člověk je psychicky vyčerpán z neustále nových zážitků a začíná být citlivý na vše negativní v porovnání s původní kulturou a začíná kritizovat a odsuzovat. Tato frustrace může přejít až do deprese a někteří lidé chtějí svůj pobyt ukončit a vrátit se zpět domů.
- Přizpůsobení – Člověk začíná více pronikat pod povrch věcí a do kultury nové země, začíná více komunikovat s místními lidmi a začíná reálně vnímat jejich vlastnosti, jak kladné, tak záporné a poznávat jejich hodnoty, zvyky a tradice.
- Návrat – Po návratu do země původu se znovu objevují potíže s přizpůsobením se domácí kultuře. Člověk opět mívá tendenci vidět tentokrát svoji kulturu velmi kriticky. Délka trvání přizpůsobení se závisí na délce pobytu mimo svou rodnou zem a na síle prožitku. Někdy může přizpůsobování trvat několik let a není vyloučené, že se člověk po zbytek života své původní kultuře již zcela nepřizpůsobí.

Myslím si, že pro uprchlíky je situace ztížena tím, že se v případě špatného přizpůsobení nemohou volně rozhodnout k návratu do své země původu, neboť jim tam může hrozit nějaký druh nebezpečí, což bylo důvodem proč zemi opustili.

Intenzita kulturního šoku může mít různou podobu, od pouhé rozladěnosti až k vážnějším psychickým potížím. Záleží na několika faktorech, a to: na délce trvání pobytu, na typu osobnosti, na psychickém zdraví jedince, na podobnosti nové a původní kultury, na předchozích zkušenostech s pobytem v cizí zemi a také na tom, zda přišel do nové země sám nebo s někým blízkým (Marxtová, 2006). Pokud cizinci do nové země nepřicházejí sami, nebo mají alespoň kontakt na někoho blízkého, s kým si mohou promluvit a který je může podpořit, je to dle mého názoru velmi přínosné a jistě to

proces přizpůsobení ulehčuje a brání tak negativním příznakům kulturního šoku. Jistě má každý zkušenost s tím, že pokud se ocitl v prostředí, které neznal, byl rád, když uviděl známou tvář a nebo slyšel známý hlas. V neposlední řadě má na intenzitu kulturního šoku vliv úrovně znalosti cizího jazyka, neboť jazyková bariéra může situaci značně ztížit.

1.6.2. Posttraumatická stresová reakce

Posttraumatická stresová reakce je opožděná reakce na nějakou traumatizující událost. Někdy se může objevit třeba až půl roku po události. Projevuje se opakovaným znovuprožíváním traumatu v podobě vzpomínek, snů a nočních můr, úzkostí při setkání s okolnostmi připomínajícími trauma. Důsledkem bývá odtažení od ostatních, neschopnost prožívat radost, deprese a vyhýbání se situacím, lidem, místům a aktivitám, které vyvolávají traumatizující vzpomínky. Dále také problémy s usínáním, podrážděnost a poruchy soustředění. U dětí se navíc může posttraumatická stresová reakce projevit hrami, které znázorňují trauma (Hála, 2005).

Uprchlíci odcházejí ze své země často za velmi dramatických a stresujících okolností. Například ze země zmítané válkou, kdy není výjimkou, že v ní přišli o někoho blízkého. Jsou to všechno velmi silné traumatizující události, a tak se u nich s posttraumatickou stresovou událostí můžeme poměrně často setkat (Marxťová, 2006).

Někdy pomáhá překonat stresovou událost pouhý čas, ale někdy je nutná odborná psychologická pomoc (Hála, 2005).

1.7. Integrace

Jak uvádí Niessen (2004), integrace přistěhovalců do společnosti se stává stále významnějším a velmi složitým a citlivým úkolem.

Cizince, kteří se rozhodnou natrvalo usadit v cílové zemi, čeká složitý proces integrace, který je podmíněn mnoha různými faktory. Jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících integraci imigrantů a azylantů v novém prostředí je migrační a azylová politika země a přístup majoritní populace k cizincům. Dále může integraci ovlivnit faktor fyzické a kulturní blízkosti migrantů a majority (Drbohlav, 2001). Neměli

bychom odsuzovat a hodnotit kulturu cizinců jako celek „ Ukrajince, Vietnamce, Afričany...“, ale měli bychom být otevření a vytvářet si názory na konkrétního člověka, bez předem daných předsudků a stereotypů. Bohužel rasismus a hlavně xenofobie jsou slabinami české společnosti, přestože poznávání nových kultur by pro naši společnost mohlo být velmi obohacující.

Proces integrace je individuální pro každého jedince.

Výsledek celého procesu integrace může mít různý scénář, od bezproblémového soužití skrze získání bezpečného právního statusu až případný zisk občanství a asimilace na jedné straně, po nelegální pobyt, sociálněekonomickou marginalizaci, formování straníků se trvalých etnických enkláv, které jsou silně odmítány majoritní populací (Drbohlav, 2001).

S *modelem asimilace* v tzv. *asimilační teorii*, přicházejí ve dvacátých letech 20. století reprezentanti tzv. chicagské školy. Adaptaci migranta vysvětlují jako přirozený proces vývoje, který nakonec nevyhnutelně končí „rozpuštěním se“ v majoritní populaci. Po této teorii přichází podobný *model tavícího kotle*, který však minoritě přiznává malou národotvornou roli. Typickým pro současnost je *koncept salátové mísy*, který vyjadřuje soužití (etnických skupin jak mezi sebou tak s majoritou) vedle sebe, ve vzájemné komunikaci s různou intenzitou. Proces „ideálně“ nekončí tzv. *strukturální asimilací*, ale *strukturální integrací*, která v sobě nese všeobecnou rovnoprávnost imigrantů s majoritou, včetně možnosti uchovat si do jisté míry rysy chování daného etnika. (Drbohlav, 2001).

Drbohlav (2001) rozeznává čtyři základní typy soužití podle toho, zda si imigrant zachovává svou kulturní identitu, či nikoli a zda udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami, nebo neudržuje:

- Integrace – zde si imigrant jak zachovává svoji kulturní identitu, tak udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami
- Asimilace – imigrant udržuje vztahy s jinými etnickými skupinami, ale svou kulturní identitu si nezachovává
- Separace – je typ soužití, kdy si imigrant zachovává svoji kulturní identitu, avšak neudržují žádné vztahy s jinými etniky

- Marginalizace – zde imigrant neudrží vztahy s jinými etnickými skupinami, ani si nezachovává svoji kulturní identitu.

1.7.1. Koncepce integrace cizinců

Integrace cizinců je přirozeným důsledkem migrace. Skutečnost, že se koncem 90. let část cizinců rozhodla usadit v České republice dlouhodobě nebo trvale, postavila českou společnost před úkol řešit otázky spojené s právním postavením cizinců a vytvořit podmínky pro jejich integraci. Česká republika proto formulovala dva politické dokumenty zpracované Ministerstvem vnitra, a to - *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky* (dále jen zásady) a *Koncepci integrace cizinců na území České republiky* (dále jen koncepce), které specifikovaly východiska a cíle problematiky integrace cizinců, včetně opatření na podporu integrace cizinců v praxi.

Zásady byly přijaty vládou 7. 7. 1999. Vycházejí z mezinárodních závazků České republiky, mezinárodně uznávaných principů, standardů, zkušeností a doporučení odborných orgánů Rady Evropy a Evropské unie (Ministerstvo vnitra, 2005b). V Zásadách, jak uvádí Tolarová (2006), je obecně formulována politika vlády České republiky vůči legálně a dlouhodobě usazeným cizincům, tedy cizincům pobývajícím na území ČR déle než jeden rok, nebo osobám s trvalým pobytem. Nevztahuje se tedy na žadatele o mezinárodní ochranu a nejsou v ní zahrnuti ani občané Evropské unie. Tato politika má směřovat k zajištění ochrany a přístupu cizinců k základním lidským právům a svobodám a má být charakterizovaná pozitivním přístupem a převzetím odpovědnosti státu za vytváření podmínek, které umožní spravedlivou účast cizinců na životě společnosti.

Koncepce byla přijata vládou v roce 2000. Vychází ze Zásad vnitrostátní právní úpravy postavení cizinců v jednotlivých oblastech integrace a z mezinárodních dokumentů v dané oblasti (Koncepce integrace, 2005). V roce 2000 byla ustanovena Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády v oblasti integrace cizinců. Jsou v ní zastoupeni pracovníci vládních institucí, nevládních organizací, zástupci měst a obcí i akademická obec. Složení komise odpovídá tomu, aby mohla uplatňovat komplexní pohled na danou problematiku a reagovat na aktuální situaci. Je

sestavena tak, aby se mohla vyjadřovat k otázkám právním, k problematice zaměstnanosti, bydlení, sociálního zabezpečení, náboženství a kultury, vzdělání a dalším otázkám týkajícím se problematiky integrace cizinců (Uherek, 2002).

1.7.2. Státní integrační program

Státní integrační program je zaměřen pouze na pomoc uznaným azylantům, což je poměrně malá skupina v rámci všech migrantů. Pomáhá při jejich začlenění do české společnosti. Je založen na zajištění jazykových kurzů, získání ubytování a na pomoci při hledání práce. Při jeho realizaci hrají rozhodující roli kromě Ministerstva vnitra, Ministerstva školství a Ministerstva práce a sociálních věcí a jiných úřadů, též nestátní neziskové organizace a v neposlední řadě pak města, obce, majitelé domů a bytů a krajské úřady. V různých podobách se lze s podobnými programy setkat prakticky ve všech zemích západní Evropy. Liší se často tím, že někde jde o celostátní politiku, jinde o regionální. Nejvíce se však liší tím, že zatímco v rámci západních programů je hlavní důraz zpravidla kladen na jazyk, práci a často pouze okrajově bydlení, u nás je tomu přesně naopak (Barša, 2006).

Oblast jazykové přípravy - tuto oblast realizuje MŠMT formou bezplatného jazykového kurzu. Výuka probíhá ve skupinových nebo individuálních kurzech. Skupinový kurz obsahuje 150 hodin, formou 3 x 2 hodiny týdně, individuální kurz má 100 hodin, 2 x 2 hodiny týdně. Plánuje se navýšení hodin u obou kurzů. Oba kurzy mohou trvat maximálně 10 měsíců (Ministerstvo vnitra, 2005c). Absolvování kurzu je podmínkou pro zajištění ubytování. Co zatím chybí, je zavedení do praxe kurzu sociokulturního minima, jakési „občanské výchovy“, v níž by cizinci získali informace o české kultuře, zvycích, zdravotním a sociálním systému a zároveň o principech demokratické společnosti (Dvořáková, 2005a).

Oblast bydlení – existují 3 varianty. *Varianta 1* je zcela závislá na nabídce bytů, které jsou ve vlastnictví obcí. Vyčleněné prostředky státního rozpočtu jsou určeny na zajištění bydlení ve výši 150 tis. korun na azylanta - nájemce bytu a 50 tis. korun na každou další osobu s uděleným azylem, která bude s azylantem - nájemcem bytu žít ve společné domácnosti nebo na rozvoj infrastruktury obce ve výši 150 tis. korun na azylanta - nájemce bytu a 10 tis. korun na každou další osobu s uděleným azylem, která

bude s azylantem - nájemcem bytu žít ve společné domácnosti. Velkou nevýhodou je fakt, že ne každé město je ochotno se do programu i přes tyto dotace zapojit (např. České Budějovice), a tak mnoho azylantů čeká na integrační byt dlouho (i několik let) a často dostane byt v lokalitě, kde není místo na trhu práce, nebo v níž se cítí být izolováni. *Varianta 2* je alternativní program k variantě 1. Jeho cílem je umožnit nájemní bydlení na dobu určitou formou úhrady čistého nájemného nebo jeho části azylantům, kteří si bydlení zajistili vlastním přičiněním nebo ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi. *Varianta 3* je součástí programu *Podpora výstavby nájemních bytů pro rok 2005* vyhlášeného Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. (Ministerstvo vnitra, 2005c).

Pomoc při hledání práce - Problematika nezaměstnanosti a pracovních příležitostí azylantů se do státního integračního programu dostala jako poslední, teprve před několika málo lety. Míra nezaměstnanosti mezi práceschopnými azylanty je alarmující (až 60%). Zcela zásadní roli zde hrají nestátní neziskové organizace. Často jsou jedinou pomocí azylantům. Individuální akční plán se dělí na 3 etapy. *1. etapa* – informace o trhu práce, analýza individuálního potenciálu, *2. etapa* – formulace a realizace dohodnutých cílů, a *3. etapa* – vyhodnocení aktivit a navržení konkrétního řešení (Ministerstvo vnitra, 2005c).

Oblast integrace se v České republice však stále bojuje s nedostatkem financí, s politickou marginalizací a s přílišnou byrokracií.

1.7.3. Integrace a média

Masová média jsou důležitým a efektivním nástrojem podpory veřejného mínění (Drbohlav, 2004). Jak uvádí Černá (2006), stále zůstává silné propojení mezi cizinci a „černou kronikou“. Slovo cizinec označuje nebezpečí, ohrožení a nevyzpytatelnost a jakoby nám podsouvá představu, že je tak trochu v povaze samotných cizinců, a to hlavně těch z východu, chovat se problematicky. Textů, v nichž je psáno o zločinech cizinců, je stále mnoho. Velmi typické jsou články o ilegálních pracovnících, o krádežích a loupežích, dopravních přestupcích či o pašování. Cizinci jsou takto představováni jako nositelé problémů, ohrožující řád a morálku. Jak uvádí Drbohlav (2004), tyto často emotivní a negativně laděné černé kroniky týkající se migrantů, mají

bohužel v českých médiích velkou převahu nad ojedinělými pozitivními informacemi o životě a kultuře cizinců žijících v naší zemi. Proto se nelze divit tomu, že průměrný obyvatel ČR, který s migranty nemusí mít žádnou osobní zkušenost, lehce přebírá mediálně vytvořené stereotypy (např. Ukrajinci jsou často spojováni s označením *dělník, mafián, prostitutka*). To vyvolává spíše negativní emoce a to často na úkor těch cizinců, kteří se úspěšně integrovali do majoritní společnosti. Szczepaniková (2006) uvádí, že když už chtějí média zobrazovat imigranty či uprchlíky v pozitivním světle a ukázat české veřejnosti jejich kulturu a tradice, často si s nimi nedokáží spojit nic jiného, než témata jako je např. tradiční kuchyně. Téma kvality života cizinců a cizinců vůbec, je mediálně bohužel velmi přehlížené. To vidím jako obrovskou chybu, neboť právě média by pro zlepšení vzájemné informovanosti a poznání kultur českých občanů a migrantů mohla udělat hodně a tím celkově zlepšit integraci nově příchozích. Myslím, že pokud by se osudech příchozích široká veřejnost dozvěděla co nejvíce, dokázala by tak k nim snáze najít cestu.

1.7.4. Význam komunikace v procesu integrace

Jistě si uvědomujeme, že se jako česká majorita chováme jinak než imigranti žijící na našem území. Zvláště výrazně to můžeme pociťovat ve chvílích, kdy si nerozumíme, protože náš komunikační styl naráží na jiný komunikační styl cizinců. Ačkoli chování nelze redukovat jen na komunikaci, vidíme, že komunikace vytváří zvláště velké riziko nepochopení. Pokud bychom měli všichni stejnou minulost, kulturu, tradici a zkušenosti, byl by komunikační proces poměrně snadný (Šišková, 2001).

Šišková (2001) upozorňuje na některé faktory, které představují bariéry porozumění. Tyto faktory komunikaci vždy doprovázejí a tím celý proces „komplikují“. Jsou to tyto čtyři hlavní faktory, které mohou komunikaci ovlivnit:

Hodnoty

Náš hodnotový systém, který si tvoříme již odmalička, určuje kritéria, podle kterých žijeme. Jelikož cizinci mohou mít jinou historii, životní podmínky a zkušenosti, uctívají jiné zvyky a tradice, je pravděpodobné, že si během života utvoří hodnoty, které

mohou být dosti odlišné od hodnot českých občanů. A právě jiný hodnotový systém může být příčinou komplikovaného soužití. Majorita, v tomto případě Češi, chce, aby se cizinci přizpůsobili. Otázkou zůstává, zda je správné, aby se cizinci vzdali svých původních hodnot a přijaly nové (Šišková, 2001).

Vnímání (percepce)

Je potřeba vidět jednu situaci, zážitek, věc, osobu, či akci apod. z mnoha úhlů. Znamená to, že „pravd“ je na světě mnoho, náš pohled je jedinečný, nikoli však jediný. Naše vnímání ovlivňují naše zkušenosti, nám dostupné informace a hodnotový systém, který přebíráme z okolí a atmosféra situace, kdy jsme některé podobné jevy zažili. Každý vidí situaci jinak, i když si to neuvědomujeme. Aby nedocházelo ke konfliktu či nedorozumění, je nutné se na věci podívat očima našeho partnera a o problému hovořit. Naše rychlé zhodnocení a odsouzení či striktní požadavek „ať se přizpůsobí,“ nevede k pozitivnímu řešení (Šišková, 2001).

Předsudky

Jsou to vlastně nezdůvodněné postoje a stanoviska, které si lidé osvojují docela nenápadně, pod vlivem prostředí, nebo je převezmou od nějaké „autority“ (Alan, 1998). Bývají ovlivněny našimi hodnotami, dostupnými informacemi a zkušenostmi. Velký vliv, jak jsem již zmiňovala, mají i názory našeho okolí, našich blízkých. My pak vyvozujeme závěry bez jakýchkoliv důkazů, zda jsou pravdivé. Bohužel většinou nevnímáme to, že takto můžeme někomu velmi ublížit a vystavět tak velkou bariéru mezi námi a jedinci, kterých se to týká. Mnohé předsudky sdílí společně široký okruh lidí, který si neuvědomuje, že jsou to jen zobecněné informace a představy. Toto zobecnění, neboli generalizace, může začít být nebezpečné, pokud někoho začneme soudit jen na základě jednoho rysu – například barvy kůže nebo oblečení. Bránit předsudkům lze snad jedině kvalitními a fundovanými informacemi (Šišková, 2001).

Komunikační styl

Projev člověka je ovlivněn asi ze 7% slovy (verbální komunikací), asi 38% hlasem a asi 55% řečí těla. Co člověk, to rozdílný komunikační styl. Individuální styl je ještě podpořen a rozvíjen kulturními zvyklostmi a tradicemi každé skupiny obyvatel (jiný pozdrav v Japonsku jiný Čechách, jiné gesto při souhlasu v Čechách a jiné v Řecku apod. (Šišková, 2001).

Je třeba, abychom si tyto skutečnosti uvědomovali, jedině tak můžeme zabránit nedorozumění a následné netoleranci.

1.8. Problematika migrace

Problematika migrace a azylu je mezinárodním fenoménem, který má dopad na nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života země. A to dopady negativního charakteru, v souvislosti s bezpečnostními riziky a nelegální migrací, ale i dopady jež mohou mít pozitivní přínos, jako například řešení nepříznivého společensko – ekonomického vývoje poznamenaného stárnutím obyvatelstva (Ministerstvo vnitra, 2005a). Jak uvádí Niessen (2000), ve všech vyspělých státech Evropy, včetně České republiky, dochází ke stále se zhoršující demografické situaci. Podle různých průzkumů bude mít Česká republika v roce 2030 výrazný deficit lidí v produktivním věku, z nichž některé mluví až o statisících. I to bylo dle mého názoru jedním z důvodů vzniku projektu *Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*, který realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a podílí se na něm i Ministerstvo vnitra a Ministerstvo zahraničních věcí. Cílem tohoto projektu je přivést do České republiky odborníky ze zahraničí, kteří se zde chtějí usadit a se svými rodinami. Česká republika nabízí vybraným kvalifikovaným pracovníkům možnost požádat ve zkrácené lhůtě po 2,5 letech práce a života v ČR o povolení k trvalému pobytu. Trvalý pobyt mohou získat společně s účastníky projektu i nejbližší rodinní příslušníci. Projekt je určen pro občany Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Kanady, Kazachstánu, Makedonie, Moldavska, Ruské federace, Srbska a Černé Hory a Ukrajiny. Možnost zapojit se do projektu byla dána i všem cizincům, bez ohledu na státní příslušnost, kteří v České republice studovali SŠ nebo VŠ. Do dnešní doby se do

projektu, který byl zahájen v červenci 2003, zařadilo 220 osob a 153 účastníků projektu a jejich rodinných příslušníků už získalo ve zkrácené lhůtě 2,5 let trvalý pobyt v České republice. Další důvod vzniku projektu byl jistě i pokus o potlačení nelegální migrace (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2007).

Považuji za velmi důležité aktivně působit na myšlení občanů České republiky a pokusit se tak změnit v nich často hluboce zakořeněnou nedůvěru až nenávist k cizincům. Ta, jak jsem se již několikrát zmiňovala, pravděpodobně vznikla díky tomu, že v minulosti docházelo k určité izolaci českých občanů, spojené s nemožností stýkat se s občany jiných států a tím nemožností získat vlastní zkušenosti s jinými národy, s jejich zvyky, tradicemi, kulturou, historií a životní úrovní. Cílem by mělo být, aby čeští občané zaujali tolerantnější postoj k cizincům a došli k poznání, že cizinci pro nás mohou být inspirací, zdrojem nových zkušeností a informací a mohou tak obohatit náš život.

Češi velmi často na otázku *co si myslí o tom, že do České republiky proudí stále víc imigrantů*, odpovídají, že jim to vadí a argumentují tím, že cizinci jim berou práci. Tento argument, přesto že je silně podporován médií, je nesmyslný. Cizinci často berou taková místa, o které nemají Češi zájem. Ve většině případů jde o těžkou fyzickou práci nebo různé pomocné nekvalifikované práce. Xenofóbní smýšlení českých občanů je bohužel někdy tak silné, že si neuvědomují, že cizinci, kteří v Čechách pracují například jako stavební dělníci či uklízečky, jsou často vysokoškolsky nebo středoškolsky vzdělaní lidé. Jejich špatná ekonomická situace, kterou si mnohdy nedokážeme představit, je donutila, aby opustili svou rodnou zemi a často i celou rodinu a začali pracovat v cizině s vidinou lepšího výdělků a tím podporovali své blízké, kteří zůstali v rodné zemi. Není výjimkou, že se rozhodne odejít ze země celá rodina a chce si zde vybudovat nový život.

1.8.1. Xenofobie

Xenofobii můžeme definovat, jak uvádí Frištenská (1998), jako strach z toho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí. Je základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus apod. Jak jsem se již několikrát zmínila a jistě ještě zmíním, Český národ je považován za xenofóbní. Jak uvádí Průcha

(2006, s.233): „*Existuje spousta zemí, kde cizinec může cítit, že je více vítán než v České republice.*“

1.8.2. Rasismus

Jak uvádí Průcha (2006), rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity, projevující se v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním či fyzickém) nebo násilí vůči příslušníkům jiné rasy. Podle Frištenské (1998), je rasismus ideologie, která je podložena představou, že lidstvo je původně rozděleno na nižší a vyšší rasy. Vyšší rasy jsou pak určeny k vládnutí, nižší rasy je třeba vést. Jedním z produktů rasismu, je *rasová diskriminace*. Podle Průchy (2006), se v České republice stále častěji setkáváme s tím, že se pojem rasismus užívá (hlavně díky médiím) nadbytečně a nepřesně. Různé předsudky, které Češi mají vůči některým etnickým skupinám, jsou označovány za projevy rasismu či rasové diskriminace, což je nesprávné. O rasismu můžeme mluvit až tehdy, kdy dochází k přímému ohrožování jedné rasové skupiny ze strany jiné rasové skupiny. Nemůžeme však ztotožňovat rasismus s pocity sociální distance nebo nízké oblíbenosti příslušníků jedné rasy a příslušníků jiné rasy.

1.8.3. Diskriminace

V obecném smyslu představuje znevýhodněné zacházení. Může k ní, jak uvádí Štěpánová (2006), docházet jak ve veřejné sféře, kdy se diskriminace dopouštějí přímo orgány veřejné správy nebo subjekty financované státem, například školy, nemocnice apod., tak především ve sféře soukromé, kdy se znevýhodňujícího zacházení dopouštějí například zaměstnavatelé, lékaři, poskytovatelé různých služeb, jako jsou provozovatelé restaurací, pronajímatelé nemovitostí, prodejci zboží atd.

Diskriminaci dělíme na přímou a nepřímou. *Přímá diskriminace* představuje méně výhodné zacházení s jednou osobou ve srovnání s jinou osobou. Důvodem je určitý rys, kterým se diskriminovaná osoba vyznačuje, například její rasa, národnost, náboženství, jazyk apod. Přímá diskriminace je většinou snadno rozpoznatelná a diskriminovaní si ji uvědomují. K *nepřímé diskriminaci* dochází, pokud důsledkem aplikace nějakého předpisu, praxe nebo ustanovení, které se navenek může zdát

neutrální, dochází ke znevýhodnění určité skupiny vymezené některým z diskriminačních důvodů, například žen, Romů apod., oproti jiné skupině. Nepřímá diskriminace se obtížně prokazuje a její oběti si často své znevýhodněné postavení neuvědomují (Štěpánová, 2006).

1.9. Vzdělávání dětí imigrantů a azylantů

Jak uvádí Dorůžková (2004), argument, že děti, zvláště když do nové země přijdou již v raném věku, se integrují samy a žádnou pomoc nepotřebují, je mylný. Zkušenosti z řady zemí západní Evropy ukazují, že pokud stát integraci dětí nepodporuje a nezajišťuje jim výuku nového jazyka, vede to k jejich sociálnímu znevýhodnění, které se může přenést i na další generace. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), účinný od počátku roku 2005, vnesl do právního postavení dětí, žáků a studentů v oblasti školství zásadní změnu, a to rozlišování kategorie občanů na straně jedné a cizinců na straně druhé. Do skupiny cizinců je řazen každý, kdo není občanem Evropské unie nebo jeho rodinným příslušníkem. Cizinci mají zřetelně nižší práva než občané. Toto rozlišování na občany a cizince a dále na cizince oprávněně a neoprávněně zde pobývajících, přináší více negativ než pozitiv a dokonce dochází k porušování mezinárodněprávních závazků České republiky (vyjádřených především v Úmluvě o právech dítěte). Cizinci s pobytovým oprávněním mají nárok na rovný přístup pouze k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání. Za všechno ostatní, jako je například základní umělecké vzdělávání, předškolní vzdělávání nebo školské služby (např. poradenské služby, školní družina či stravovací zařízení), musí cizinci platit.. Toto omezení vyvolalo obrovskou nevoli, především ze strany dlouhodobě usazených migrantů (Hradečná, 2006). Proč stát k takovému opatření přistoupil, a to právě v době zvyšujícího se počtu migrantů v ČR, a silně tak ztížil integraci dětí imigrantů, je záhadou. Druhým problémem je podle Hradečné (2006) to, že podle tohoto zákona mohou školu navštěvovat pouze cizinci, kteří pobývají na našem území legálně. Přesto, že se toto omezení pravděpodobně týká jen malého okruhu cizinců, jde o jeden z nejzávažnějších diskriminačních momentů školského zákona, který tak

vyhrazuje právo na vzdělání jen pro určitou kategorii cizinců. Významně je tak porušována Úmluva o právech dítěte, která zavazuje státy činit základní vzdělání povinným a bezplatně dostupným pro všechny děti, tedy také pro děti, které na území pobývají neoprávněně. Stát měl tímto ustanovením nejspíše v úmyslu potlačit nelegální migraci. Chystaná novela školského zákona počítá s tím, že všechny osoby, a tedy i všichni nezletilí cizinci, bez ohledu na svůj pobytový statut, budou mít za stejných podmínek přístup jak k základnímu vzdělávání, tak i ke školnímu stravování a k zájmovému vzdělávání poskytovanému ve školském zařízení v pravidelné denní docházce. K předškolnímu, základnímu uměleckému a jazykovému vzdělávání a ke školským službám pak budou mít přístup ti, kteří mají právo pobytu na území na dobu delší než 90 dnů, popřípadě azylanti, žadatelé o udělení mezinárodní ochrany či rodinní příslušníci těchto osob, pobývajících oprávněně v ČR.

1.10. Multikulturní výchova

Česká republika byla dlouhá léta odříznuta od okolního světa. Proto je celkem logické, že nemáme velké zkušenosti s cizími národnostmi, které se chovají jinak, uznávají jiné hodnoty, mají jiné zvyky a tradice a komunikují jinak než Češi. Přesto, že od roku 1989, kdy se otevřely hranice a Češi mohly začít poznávat jiné kultury, jsme urazili veliký kus cesty novým směrem, stále se u nás v hojné míře objevuje strach a obavy z neznámého, například z cizinců. (Šišková, 2001).

Každá národnostní a etnická skupina má vlastní historii, vlastní hodnotové vzory chování a jednání, vlastní zvyky a tradice a vlastní zkušenosti s jednáním a chováním jiných národnostních a etnických skupin. K neporozumění a k netoleranci mezi majoritní společností a členy minoritních společností vede jednak nízká informovanost o sobě navzájem, ale také nereálná přání a očekávání z obou stran (Šišková, 1998). Přitom by, podle mého názoru, nemělo být zas tak složité, právě tuto oboustrannou informovanost o kultuře daných společností zvýšit. A to jednak pomocí multikulturní výchovy, ale třeba i pomocí médií, které však dnes způsobují spíše zvyšování xenofobie u českých občanů.

V 90. letech v České republice provedené sociologické výzkumy veřejného mínění vykazovaly, v porovnání s ostatními evropskými zeměmi, vysoké negativní postoje vůči jiným národnostem či etnickým skupinám. Až 85% populace, nehledě na to zda to byli vysokoškoláci nebo věřící lidé, kteří mají v západních zemích spíše tolerantní nebo neutrální postoje, u nás přiznalo postoje negativní (Šišková, 1998), což bylo jistě způsobeno hlavně několikaletou izolací České republiky. Také informace o západních zemích, které se k Čechům dostávali, byli značně neobjektivní. Ale nejspíš mělo na xenofóbní postoje Čechů vliv i to, že v mnoha lidech zůstala zakořeněná a s největší pravděpodobností u někoho stále trvá, jistá „nenávist“ k občanům z bývalých zemí SSSR, hlavně k Rusům.

Podle Průchy (2006), má na vytváření multikulturní společnosti nezbytnou funkci škola, která se spolupodílí na vytváření sociálních vztahů k ostatním dětem, které pocházejí jak z většinové společnosti tak z rodin imigrantů nebo azylantů a etnických menšin.

Jak uvádí Palán (2004), multikulturní výchovu lze definovat jako vzdělávání k vzájemnému pochopení, výchova k toleranci, k respektování jiných kultur. V realitě respektování jiných národů, ras, etnik, imigrantů, marginálních skupin apod. Průcha (2006, s. 15) definuje multikulturní výchovu z poněkud širšího hlediska a to: *„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokazovány.“*

Multikulturní výchova bývá realizována především ve školní výuce, kdy jsou v některých vyučovacích předmětech zařazena témata o charakteristikách jiných kultur, informace k poznávání a respektování jiných národů apod. Multikulturní výchova se také realizuje v bezpočtu osvětově zaměřených projektů v muzeích, na výstavách a festivalech, v publikacích různých vládních a nevládních organizací, sloužících ke stejným účelům jako školní multikulturní výchova. Jsou to například programy

Evropské unie zaměřené na mezinárodní spolupráci škol, obcí, regionů, na podporu výuky cizích jazyků aj. (Průcha, 2006).

Ráda bych se nyní trochu více zmínila o multikulturní výchově ve školním vzdělávání. Jak uvádí Průcha (2006), multikulturní výchova není samostatný vyučovací předmět, ale tzv. průřezové téma, jež je propojeno s obsahem konkrétních vyučovacích předmětů na 1. i 2. stupni základní školy. Týká se to vazby především na předměty jazykové, na dějepis, zeměpis a občanskou výchovu. Přínos multikulturní výchovy vymezuje Průcha (2006) do dvou oblastí rozvoje žáků:

1. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností mají žáci

- získat znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti
- učit se komunikovat a žít s příslušníky odlišných skupin
- uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné
- rozvíjet schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských skupin a spolupracovat nimi
- rozpoznávat projevy rasové nesnášenlivosti a xenofobie
- uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a být odpovědný za své jednání,
- osvojovat si základní pojmy multikulturní terminologie: kultura, etnikum, diskriminace, rasismus, národnost aj.

2. V oblasti postojů a hodnot multikulturní výchova

- pomáhá vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám
- napomáhá uvědomovat si vlastní identitu
- stimuluje, ovlivňuje a koriguje jednání a hodnotový systém
- učí je vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové, náboženské a jiné netolerance s principy života demokratické společnosti

- vede k angažovanosti při potírání projevů netolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu
- učí aktivně se spolupodílet na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám.

Velkou překážku vidím v tom, že do nedávné doby nebyli učitelé na multikulturní výchovu na pedagogických či jiných fakultách náležitě připravováni. Podle Průchy (2006), aby byli učitelé schopni multikulturní výchovu realizovat, musí mít jasno v jejích základních pojmech.

1.11. Sociální práce s imigranty, uprchlíky a jejich dětmi

Sociální práce je společensko vědní disciplína, která má za cíl odhalovat, vysvětlovat, zmírňovat a řešit sociální problémy (Matoušek, 2001).

Jak uvádí Dvořáková (2005a), imigranti a uprchlíci jsou po příchodu do nové země v situaci, která pro ně na jedné straně znamená novou šanci začít svůj život s jinými podmínkami, ale na straně druhé jim přináší mnoho překážek, které mohou bránit začlenění do nové společnosti. Ztratili rodnou zem, sociální postavení, které tam měli, svou kulturní identitu a často rodinné vazby a zázemí (Marxťová, 2006). Nyní stojí před problémem, kdy si musí osvojit jazyk cizí země, porozumět často odlišným kulturním normám a hodnotám a vytvořit si takové sociální kontakty, které přispívají k naplňování jejich základních životních potřeb. Práci s imigranty a uprchlíky provádějí státní i nestátní organizace. Pomoc je zaměřena na překonání jazykové bariéry, nalezení bydlení a práce. To je však pouze první krok k úspěšné integraci. K té je zapotřebí větší rozmanitosti přístupu sociálních pracovníků a nejen jich (Dvořáková, 2005b). Bohužel přesto, že pro tyto účely byly vytvořeny některé metody, do podvědomí sociálních pracovníků se zatím nedostaly a nebyly tak zavedeny do praxe.

Jak uvádí Dvořáková (2005b), sociální práce s imigranty a uprchlíky od sociálních pracovníků vyžaduje speciální znalosti a dovednosti. Sociální pracovníci pracující s touto klientelou musejí mít povědomí o politické, ekonomické a sociální situaci v zemích původu svých klientů. Dále musejí znát kulturní hodnoty, normy a vzorce chování, aby tak zabránili možnému neporozumění si. Zároveň by měli mít

dobře zmapovány možnosti integrace cizinců v regionu. Také by měl být sociální pracovník schopen rozeznat příznaky posttraumatické stresové poruchy a to jak u dospělých, tak u dětí. V neposlední řadě je pro sociální pracovníky pracující s cizinci důležité, umět vytvořit síť sociálních i profesionálních kontaktů, důležitých pro uspokojení sociálních potřeb klienta.

Návrh metodologie sociální práce a výukového programu pro univerzity i organizace, které pracují s imigranty a uprchlíky, vypracovaný Dvořákovou (2005a), vychází ze zkušeností dánských a holandských pracovníků s procesem integrace, který je v těchto dvou zemích považován za jeden z nejpropracovanějších a nejúspěšnějších. Mezi navržené metody patří:

- Interkulturní komunikace a aktivní zdolávání diskriminace - tyto metody slouží pro zmenšování interetnických bariér a konfliktů. Sociální pracovníci by měli mít povědomí o kulturně podmíněných rozdílech v chování, zvycích a tradicích, o svých vlastních předsudcích a stereotypech týkajících se jiných kultur a etnických skupin, o různých formách a projevech diskriminace apod.
- Individuální rozhovor, první kontakt s uprchlíkem či migrantem - cílem rozhovoru je výměna důležitých informací. Rozhovor by se měl týkat oblastí vzdělání, zaměstnání, jazykových zkušeností, zájmů, sociálních kontaktů, praktických znalostí, osobní a rodinné situace. Ze strany sociálního pracovníka by to měly být základní informace o nové zemi, které by klientovi mohli usnadnit orientaci a uspokojování základních potřeb.
- Rozšíření prvotního rozhovoru aneb „zpátky ke kořenům uprchlíka či imigranta“ – cílem této metody je znovuobjevení získaných znalostí, schopností a dovedností, kterých klient nabyl v zemi původu a pomoci mu tak znovu navázat na mnohdy pracně vybudovanou původní sociální pozici.
- Vytváření sítě kontaktů (networking) – tato metoda, vytvoření sítě kontaktů, by měla být reakcí na analýzu potřeb, požadavků a přání klienta. Sám klient by měl definovat problematické okruhy, v nichž cítí, že má nedostatek kontaktů.

- Pomoc se zvládním post-traumatické stresové poruchy - metoda navrhuje speciální postupy pro sociální pracovníky určené pro práci s klientem trpícím poruchami vyplývajícími z post-traumatické stresové poruchy.

2. Cíl práce a hypotézy

2.1. Cíl práce

Vzhledem k tomu, že přibývá počet dětí imigrantů a azylantů, zaměřila jsem svou diplomovou práci právě na tuto skupinu a za cíl mé diplomové práce jsem si stanovila: Odhalit nedostatky v integraci dětí imigrantů a azylantů žijících v české společnosti.

2.2. Hypotézy

Na základě prostudované odborné literatury týkající se problematiky integrace cizinců, jsem si stanovila tyto hypotézy:

Hypotéza 1: V České republice se nepoužívají žádné speciální metody určené pro integraci dětí imigrantů a azylantů.

Hypotéza 2: Čím je pobyt dětí imigrantů a azylantů na území České republiky delší, tím se méně setkávají s projevy rasismu a xenofobie.

3. Metodika

3.1. Použitá metoda

K dosažení cíle diplomové práce a k ověření stanovených hypotéz jsem zvolila formu kvantitativního výzkumu. Metodou pro získání dat pro výzkum bylo dotazování, technikou sběru dat byl vlastní dotazník.

Vytvořila jsem tři typy dotazníků. Dotazník 1 byl určen pro děti imigrantů a azylantů navštěvujících základní školu. Dotazník 2 byl určen pro sociální pracovníky z různých organizací zabývajících se problematikou integrace cizinců. Dotazník 3 byl určen pro pedagogy základních a středních škol, kteří mají zkušenost s výukou dětí imigrantů či azylantů. Všechny tři dotazníky byly anonymní. Odpovědi respondentů byly podkladem pro účely verifikace hypotéz.

Dotazník 1 obsahoval 27 otázek. Byly použity otázky otevřené, polootevřené i uzavřené. Počáteční otázky byly identifikační a následující zjišťovací, zaměřené na problematiku integrace (viz příloha).

Dotazník 2 obsahoval 14 otázek. Opět byly použity otázky otevřené, polootevřené a uzavřené, týkající se integrace cizinců a její problematiky (viz příloha).

Dotazník 3 obsahoval také 14 otázek a i zde byly použity otázky otevřené, polootevřené a uzavřené. Otázky byly zjišťovací, zaměřené na integraci dětí cizinců a multikulturní výchovu (viz příloha).

3.2. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor pro dotazníkové šetření určené dětem imigrantů a azylantů, tvořily děti imigrantů do 18-ti let, navštěvující základní školy v Českých Budějovicích. Žádný z dotázaných nebyl azylant. Dotazníky byly respondentům předány prostřednictvím ředitelů základních škol nebo jiných pověřených pracovníků školy. Rozdáno bylo celkem 60 dotazníků a vrátilo se mi 52 dotazníků. Návratnost tedy byla 86,6 %.

Výzkumný soubor pro dotazníkové šetření určené sociálním pracovníků, tvořili sociální pracovníci pražských nestátních organizací zabývajících se problematikou integrace cizinců a jejich dětí. Pražských proto, neboť v Českých Budějovicích se

problematikou integrace cizinců zabývá Multikulturní centrum a Diecézní charita, jejíž pracovníci však nemají zkušenosti s dětmi imigrantů a azylantů jako s klienty. Rozeslala jsem celkem 20 dotazníků, vrátilo se mi jich 6. Návratnost tedy byla 30%.

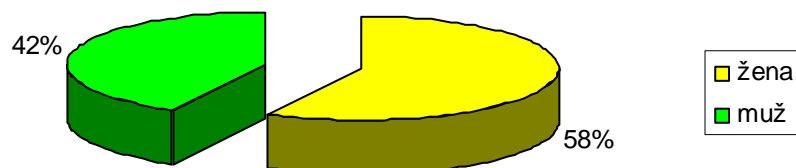
Poslední výzkumný soubor pro dotazníkové šetření určené pedagogům, tvořili pedagogové základních a středních škol okresu České Budějovice, jež mají zkušenosti s výukou dětí migrantů. Dotazníky byly respondentům předány prostřednictvím ředitelů základních škol, nebo jsem je předala osobně přímo respondentům. Rozdáno bylo celkem 25 dotazníků a vrátilo se mi 16 dotazníků. Návratnost tedy činila 64%.

Sběr dat pomocí dotazníků probíhal v rozmezí třech měsíců - leden až březen 2007.

4. Výsledky

4.1. Dotazníkové šetření určené dětem imigrantů a azylantů - dotazník 1

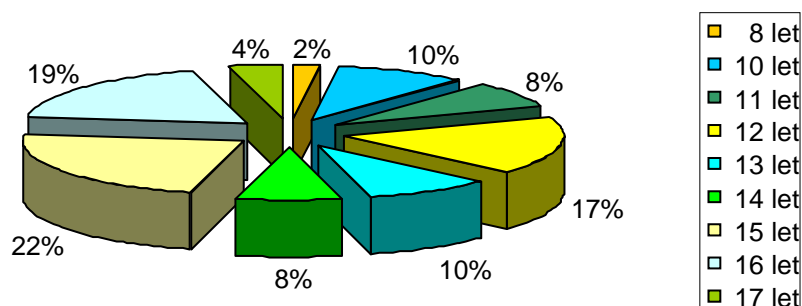
Graf 1 (ot. 1: "Pohlaví")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje pohlaví respondentů. Z celkového počtu respondentů, kteří se účastnili výzkumu, bylo 22 mužů a 30 žen.

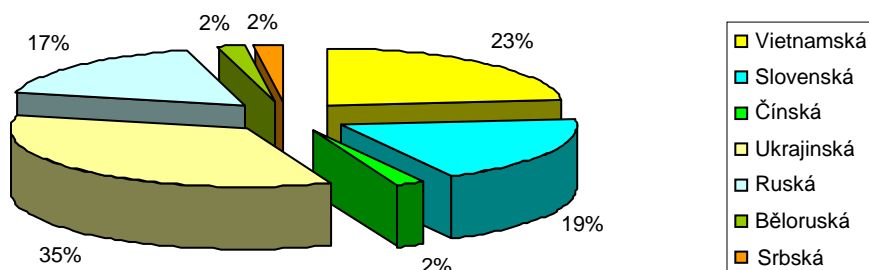
Graf 2 (ot. 2: "Věk")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje věk respondentů. Z jejich celkového počtu, bylo 1 respondentovi 8 let, 5 respondentům 10 let, 4 respondentům 11 let, 9 respondentům 12 let, 5 respondentům 13 let, 4 respondenti byli ve věku 14 let, 12 respondentů bylo ve věku 15 let, 10 respondentům bylo 16 let, 2 respondentům 17 let.

Graf 3 (ot. 3: "Národnost")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje národnost respondentů. Vietnamskou národnost uvedlo 12 respondentů, slovenskou 10, čínskou pouze 1 z respondentů, největší počet respondentů – 18 uvedlo ukrajinskou národnost, ruskou národnost 9 respondentů, 1 respondent běloruskou a 1 srbskou národnost.

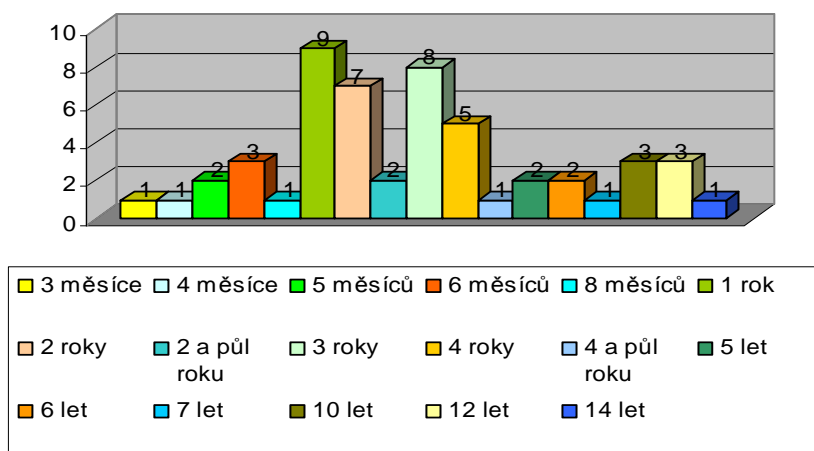
Graf 4 (ot. 4: "Z jaké země jsi přišel/přišla?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, z jaké země respondenti do ČR přišli. Z celkového počtu 52 respondentů, 18 odpovědělo z Ukrajiny, 12 z Vietnamu, 10 ze Slovenska, 8 z Ruska a 1 respondent z Jugoslávie, 1 z Kazachstánu, 1 z Číny a 1 z Běloruska.

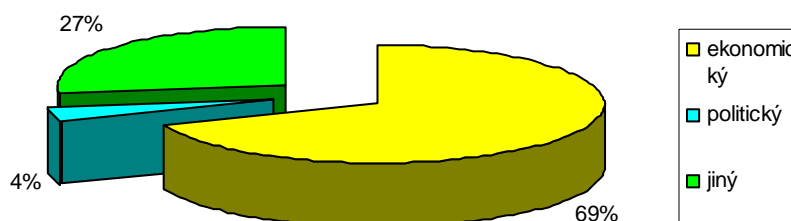
Graf 5 (ot. 5: "Jak dlouho jsi v ČR?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Na tomto grafu vidíme, jak dlouho jsou respondenti v České republice. Méně než 1 rok bylo v ČR 15% respondentů, 1 rok 17%, 2 až 3 roky 33% respondentů, 4 až 5 let 15%, 6 až 10 let 12% a více než 10 let 8 % respondentů.

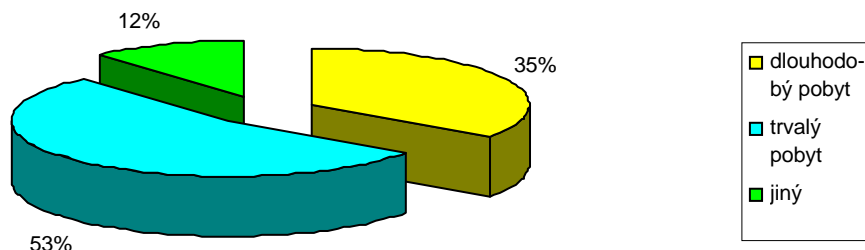
Graf 6 (ot. 6: "Důvod opuštění rodné země")

Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu je patrné, z jakých důvodů nejčastěji respondenti a jejich rodiny opouštěli rodnou zem. Třicet šest respondentů uvedlo ekonomický důvod, 2 respondenti politický důvod a 14 respondentů uvedlo jiný důvod. Nejčastěji to byl důvod sloučení rodiny, ten uvedlo 8 respondentů, 3 respondenti důvod neznali a 2 uvedli za důvod to, že prostě chtěli žít v ČR....

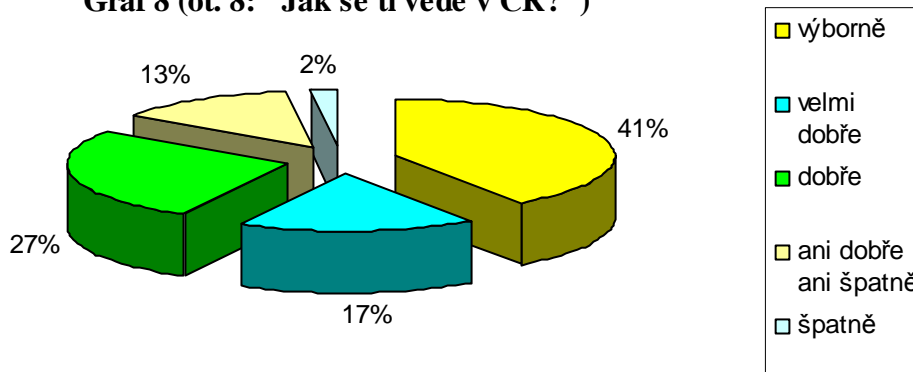
Graf 7 (ot. 7: "Jaký máš typ pobytu?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje jaký mají respondenti typ pobytu. Dlouhodobý pobyt mělo 18 respondentů, pobyt trvalý 28 respondentů a možnost jiný uvedlo 6 respondentů, z nichž všichni měli pobyt přechodný.

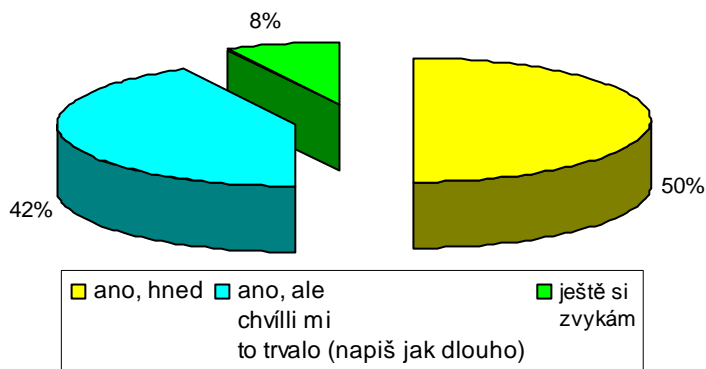
Graf 8 (ot. 8: "Jak se ti vede v ČR?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje odpovědi respondentů na otázku, jak se jim vede v ČR. Dvacet jedna respondentů odpovědělo, že se jim vede výborně, 9 odpovědělo velmi dobře, 14 jich uvedlo že dobře, odpověď ani dobře ani špatně uvedlo 7 respondentů a pouze 1 uvedl, že se mu vede špatně. V dotazníku byla uvedena ještě jedna možnost – velmi špatně, tu však nezatrhl žádný z respondentů.

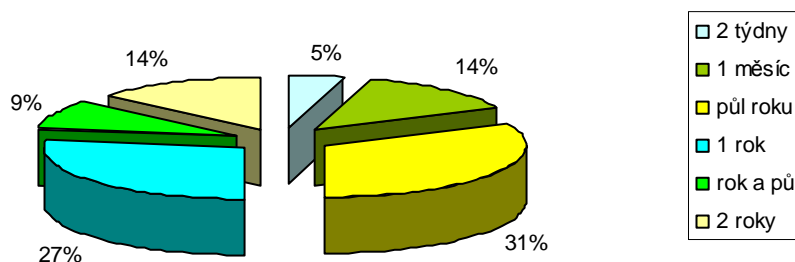
Graf 9 (ot. 9: "Zvykl/a sis na nové prostředí?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, zda si respondenti zvykli na nové prostředí. Z celkového počtu 52 respondentů, odpovědělo 26 – ano, hned, 22 odpovědělo – ano, ale chvíli mi to trvalo a 4 respondenti odpověděli – ještě si zvykám.

Graf 10 (k ot. 9: "Zvykl/a sis na nové prostředí?")

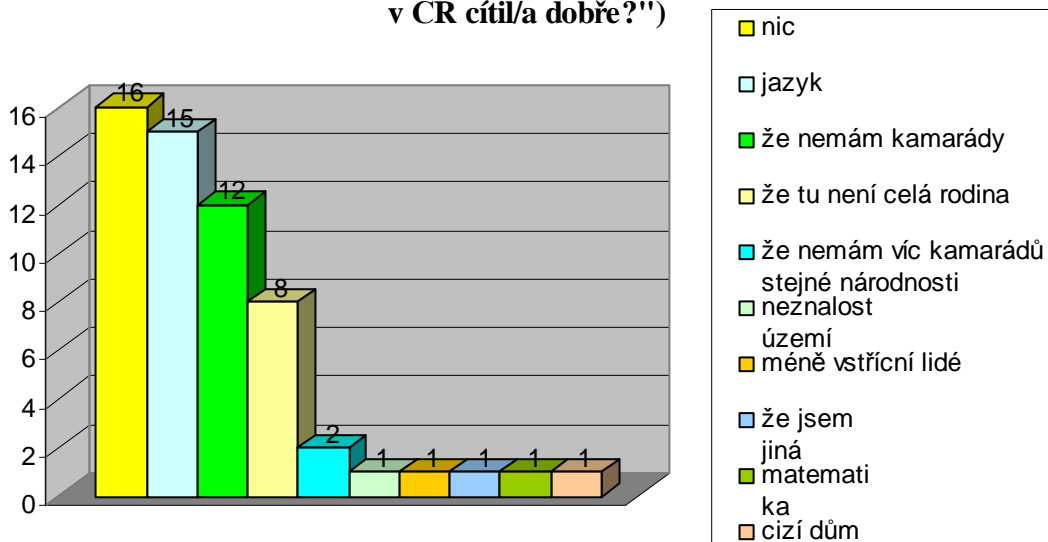

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 9. Zde odpovídalo 22 respondentů, kteří na otázku 9 odpověděli *ano, ale chvíli mi to trvalo*. Měli uvést jak dlouho. Jeden respondent uvedl, že 2 týdny, 3 odpověděli 1 měsíc a stejný počet respondentů uvedl, že jim to trvalo 2

roky. Nejvíce respondentů – 7 uvedlo, že jim to trvalo půl roku, 6 respondentů odpovědělo rok a půl a 2 respondenti uvedli dobu 2 let.

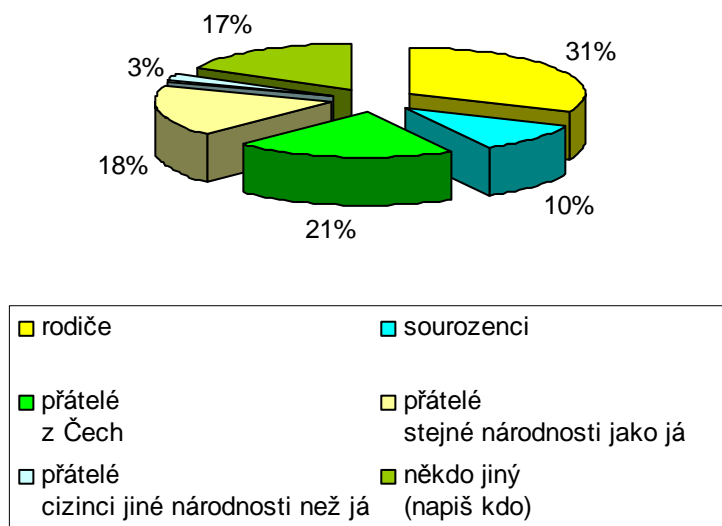
Graf 11 (ot. 10: " Co Ti dělá/dělalo největší potíže s tím, aby ses v ČR cítil/a dobře?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje nejčastější potíže respondentů s tím, aby se v ČR cítili dobře. Zde respondenti měli možnost zcela otevřené odpovědi. Nejvíce respondentů - 16 uvedlo, že jim nic nedělalo problém, 15 respondentů považovalo za největší problém jazyk a 12 to, že nemají kamarády. Dalších 8 respondentů na otázku odpovědělo, že tu nemají celou rodinu. Dvou respondentům dělalo největší potíže to, že neměli více kamarádů stejné národnosti. A vždy jeden respondent uvedl jako největší potíž že: nezná území, jsou tu méně vstřícní lidé než byli „doma“, dále, že se cítí jiný/á, že nezvládá matematiku nebo to, že bydlí v „cizím“ domě.

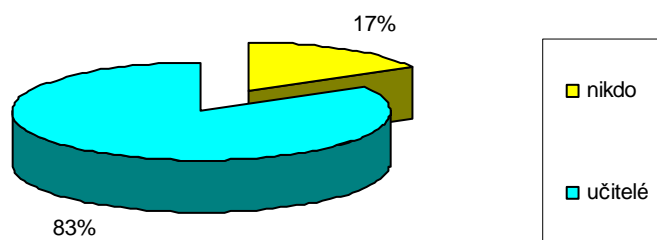
Graf 12 (ot. 11: „Kdo ti při zvládnání těchto potíží nejvíce pomohl/pomáhá?“

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje kdo respondentům pomáhal při zvládnání potíží. Zde měli respondenti několik možností na výběr, nebo mohli napsat svou vlastní odpověď. Mohli zatrhnout i více odpovědí. Třicet čtyři respondentů odpovědělo, že jim nejvíce pomohli rodiče a 11 respondentů uvedlo že sourozenci. Dvacet dva respondentů odpovědělo, že jim pomohli přátelé z Čech, 19 uvedlo přátelé stejné národnosti jako respondent a 3 odpověděli, že přátelé cizinci jiné národnosti než respondent. Dalších 18 respondentů uvedlo jako svou odpověď někdo jiný (viz graf 13).

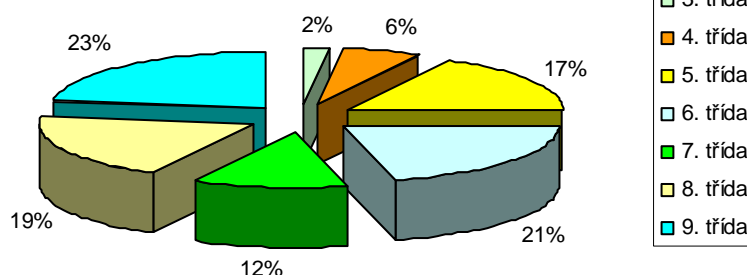
Graf 13 (k ot.11:“ Kdo ti při zvládání těchto potíží nejvíce pomohl/pomáhá?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z předchozího grafu 12. Zde odpovídalo 18 respondentů, kteří na otázku 11 zvolili odpověď někdo jiný. 15 respondentů uvedlo, že jim nejvíce pomohli učitelé a 3 respondentům nepomohl nikdo.

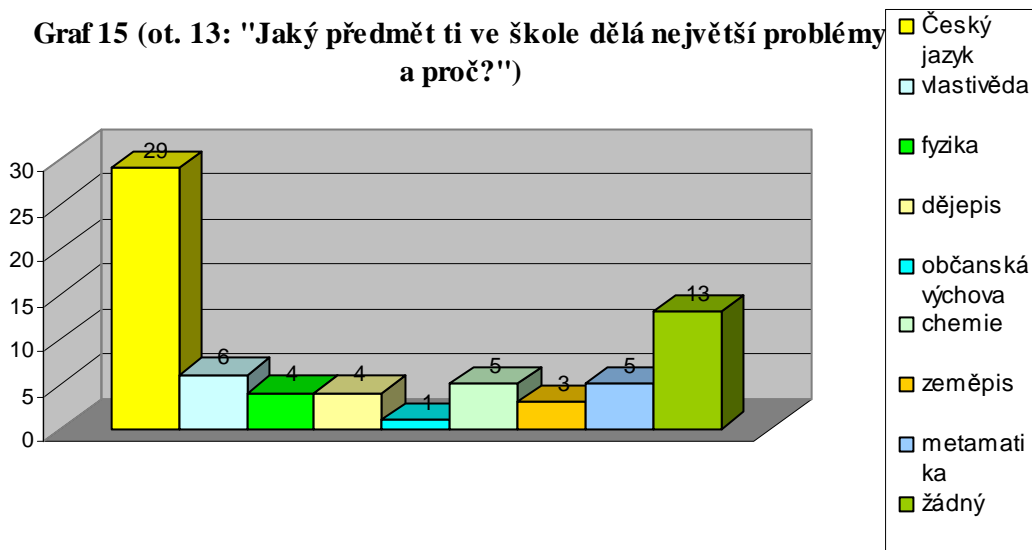
Graf 14 (ot. 12: "V jaké jsi třídě - ročníku?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, jakou třídu základní školy respondenti navštěvují. Třetí třídu navštěvuje 1 respondent, 4. tř. 3 respondenti, 5. tř. 9 respondentů, 6. tř. 11 respondentů, 7. tř. 6 respondentů, 8. tř. 10 respondentů a nejvíce – 12 respondentů navštěvuje 9. třídu.

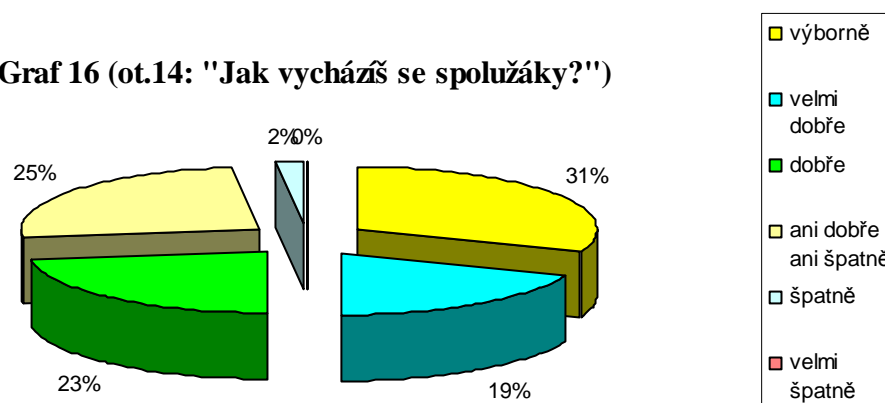
Graf 15 (ot. 13: "Jaký předmět ti ve škole dělá největší problémy a proč?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, jaké vyučovací předměty dělají respondentům největší problémy. Ve 41% to je český jazyk, v 19% nedělá respondentům žádný předmět problém a v 9% mají problém s vlastivědou. Sedm % respondentů uvedlo matematiku a chemii, 6% fyziku a dějepis, 4% zeměpis a pouze 1% dotázaných uvedlo občanskou výchovu.

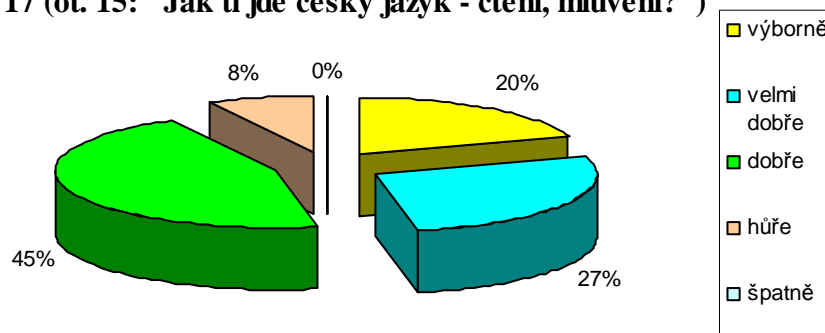
Graf 16 (ot.14: "Jak vycházíš se spolužáky?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafu vidíme, jak dotázaní respondenti vycházejí se svými spolužáky. Šestnáct jich odpovědělo, že se spolužáky vychází výborně, 10 respondentů velmi dobře. Dobře se spolužáky vychází 12 respondentů a ani dobře ani špatně 13 respondentů. Pouze jeden dotázaný odpověděl, že se spolužáky vychází špatně a možnost velmi špatně nevedl žádný z respondentů.

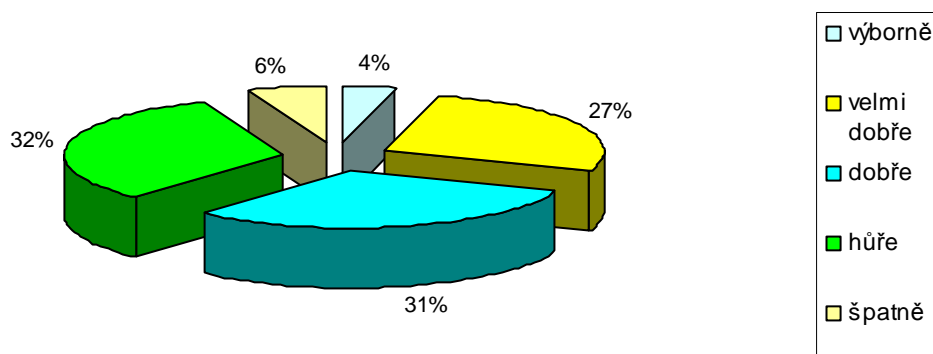
Graf 17 (ot. 15: "Jak ti jde český jazyk - čtení, mluvení?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, jak jde respondentům český jazyk – čtení, mluvení. Výborně odpovědělo 10 respondentů, velmi dobře 14 a dobře 23 respondentů. Pouze 4 dotázaní uvedli možnost hůře, možnost špatně nevedl žádný z respondentů.

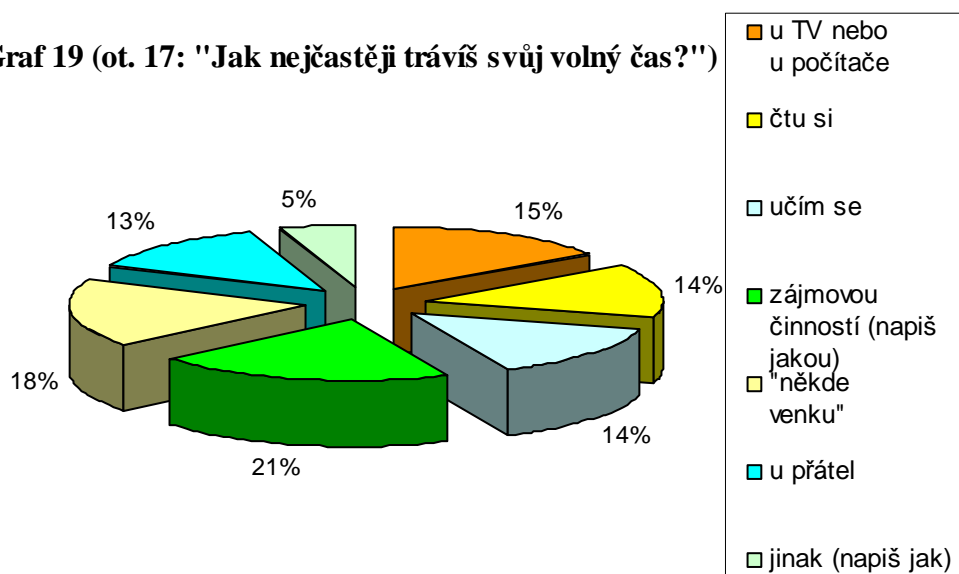
Graf 18 (ot. 16: Jak ti jde český jazyk - psaní?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Na tomto grafu vidíme, jak jde respondentům český jazyk – psaní. Výborně odpověděli pouze 2 respondenti, velmi dobře 14 a dobře 16 respondentů. Odpověď hůře uvedlo 17 respondentů a 3 uvedli možnost špatně.

Graf 19 (ot. 17: "Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas?")

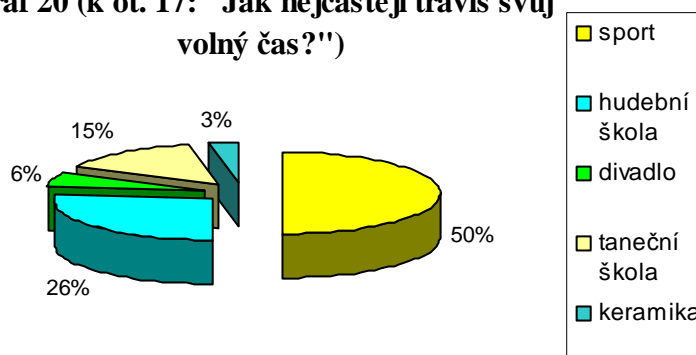

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje jak respondenti nejčastěji tráví volný čas. Dotázaní měli na výběr z několika možností, nebo mohli napsat svou odpověď sami. Dále měli možnost zatrhnout více odpovědí. Dvacet jedna jich odpovědělo že nejčastěji tráví volný čas u

televize nebo u počítače. Devatenáct respondentů uvedlo odpověď čtu si a stejný počet uvedl, že se učí. Zájmovou činnost uvedlo 28 respondentů (viz graf 20). Volný čas tráví někde venku 24 respondentů a u přátel 18. Sedm respondentů uvedlo jinou možnost, kdy 6 jich odpovědělo, že volný čas tráví s přítelem / s přítelkyní a 1 respondent domácími pracemi.

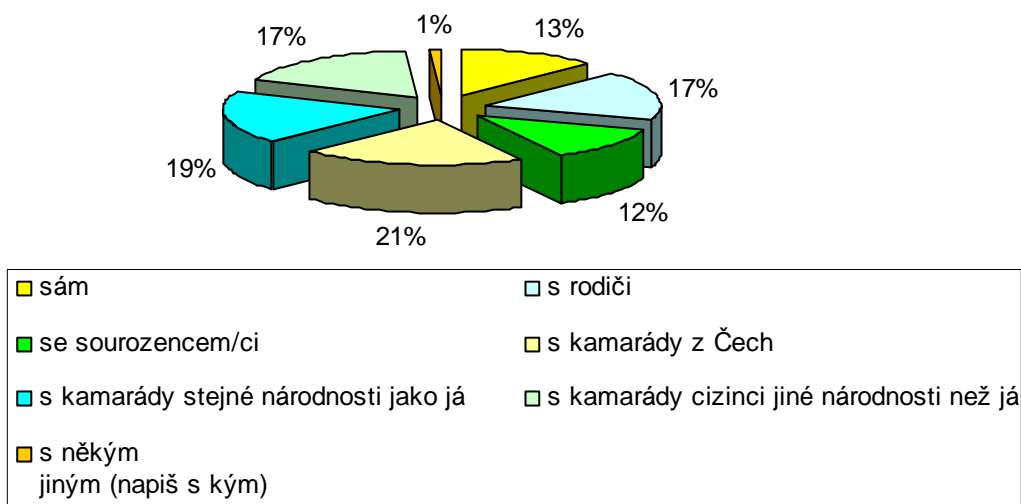
Graf 20 (k ot. 17: "Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 19. Zde odpovídalo 28 respondentů, kteří tráví volný čas zájmovou činností (kroužky, sport, koníčky,...). Zde měli možnost volné odpovědi. Nejvíce respondentů 16 uvedlo, že volný čas tráví nějakým sportem. 9 respondentů navštěvuje hudební školu a 5 školu taneční. 2 respondenti odpověděli, že navštěvují divadlo a 1 z dotázaných tráví volný čas na kroužku keramiky.

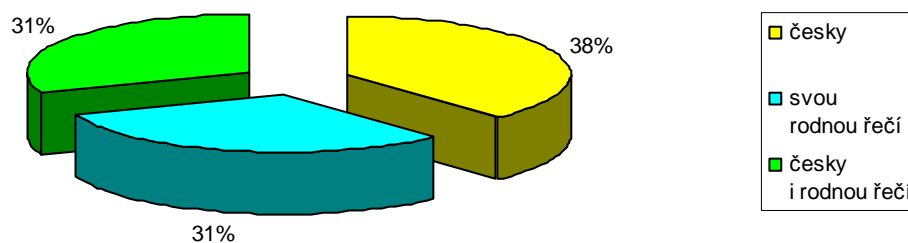
Graf 21 (ot.18: "S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, s kým respondenti tráví volný čas. Respondenti měli možnost zatrhnout více odpovědí. Jedenáct respondentů tráví volný čas sám/sama. Patnáct jich uvedlo možnost s rodiči a 10 se sourozenci. Osmnáct respondentů tráví volný čas s kamarády z Čech, 16 s kamarády stejné národnosti jako oni a 15 respondentů tráví volný čas s kamarády cizinci jiné národnosti než oni. Jeden respondent uvedl jinou možnost – s trenérem.

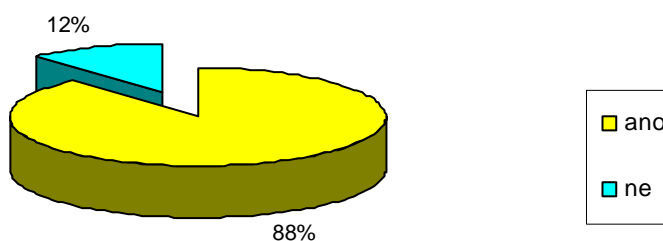
Graf 22 (ot.19: "Jakým jazykem mluvíš nejčastěji?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, jakým jazykem mluví respondenti nejčastěji. Česky mluví nejčastěji 20 respondentů, rodnou řečí 16 respondentů a česky i rodnou řečí také 16 respondentů.

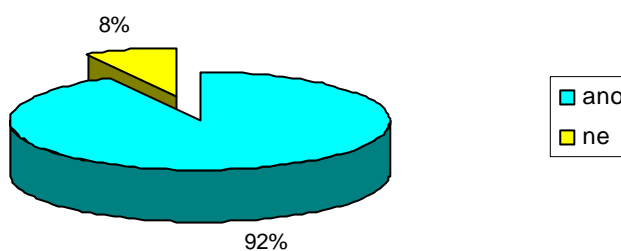
Graf 23 (ot.20: "Je pro tebe důležité zachovat si znalost svého rodného jazyka?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, jak moc je pro dotázané respondenty důležité, zachovat si znalost rodného jazyka. Pro 46 respondentů to důležité je, 6 respondentů odpovědělo, že to pro ně důležité není.

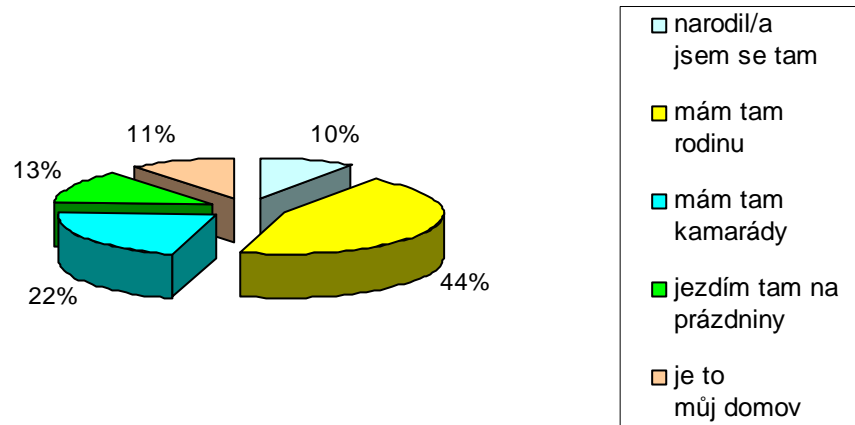
Graf 24 (ot.21: "Chtěl/a bys v budoucnu navštívit svou rodnou zem? Pokud ano, z jakého důvodu?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafu vidíme, zda chtějí v budoucnu respondenti navštívit svou rodnou zem. Čtyřicet osm dotázaných odpovědělo ano, pouze 4 odpověděli ne.

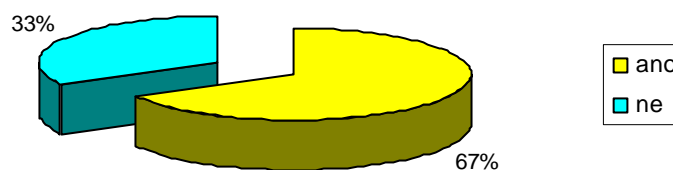
Graf 25 (k ot.21: "Chtěl/a bys v budoucnu navštívit svou rodnou zem? Pokud ano, z jakého důvodu?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 24. Zde odpovídalo 48 respondentů, kteří chtějí v budoucnu navštívit rodnou zem. Respondenti měli možnost volné odpovědi a uváděli často i více důvodů. Nejvíce respondentů - 41 jako důvod návštěvy rodné země uvedlo, že tam mají rodinu. Dvacet jich odpovědělo, že tam mají kamarády. Dvanáct respondentů tam pravidelně jezdí na prázdniny. Deset respondentů uvedlo jako důvod, že je to jejich domov a 9 respondentů, že se tam narodili.

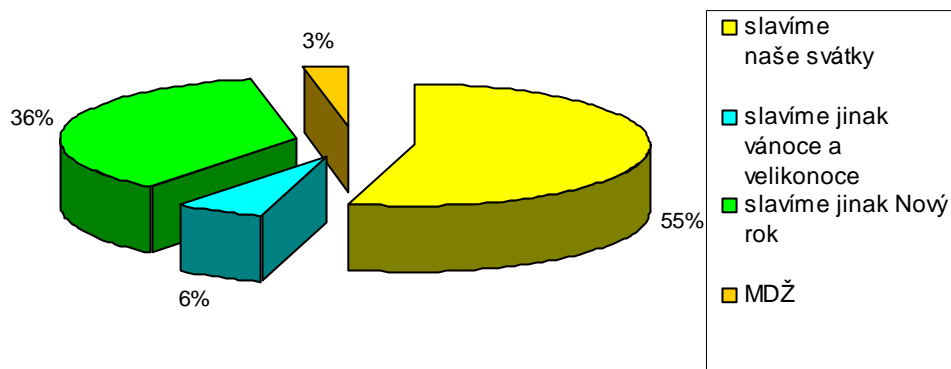
Graf 26 (ot.22: "Udržuje tvá rodina nějaké zvyky a tradice tvé rodné země? Pokud ano, jaké?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, zda rodina respondentů udržuje nějaké zvyky a tradice rodné země. Třicet pět respondentů ano, 17 jich žádné zvyky a tradice rodné země neudržuje.

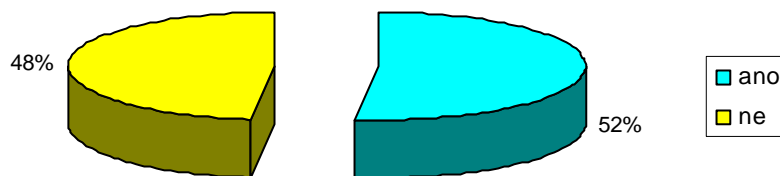
Graf 27 (k ot.22: Udržuje tvá rodina nějaké zvyky a tradice tvé rodné země? Pokud ano, jaké?)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 26. Zde odpovídalo pouze 33 z 35 respondentů, kteří tradice a zvyky rodné země udržují. Na otázku jaké zvyky a tradice dodržují, osmnáct respondentů uvedlo, že slaví jejich svátky. Dvanáct respondentů slaví jinak Nový rok a 2 odpověděli, že jinak slaví vánoce a velikonoce. Jeden respondent uvedl, že slaví MDŽ.

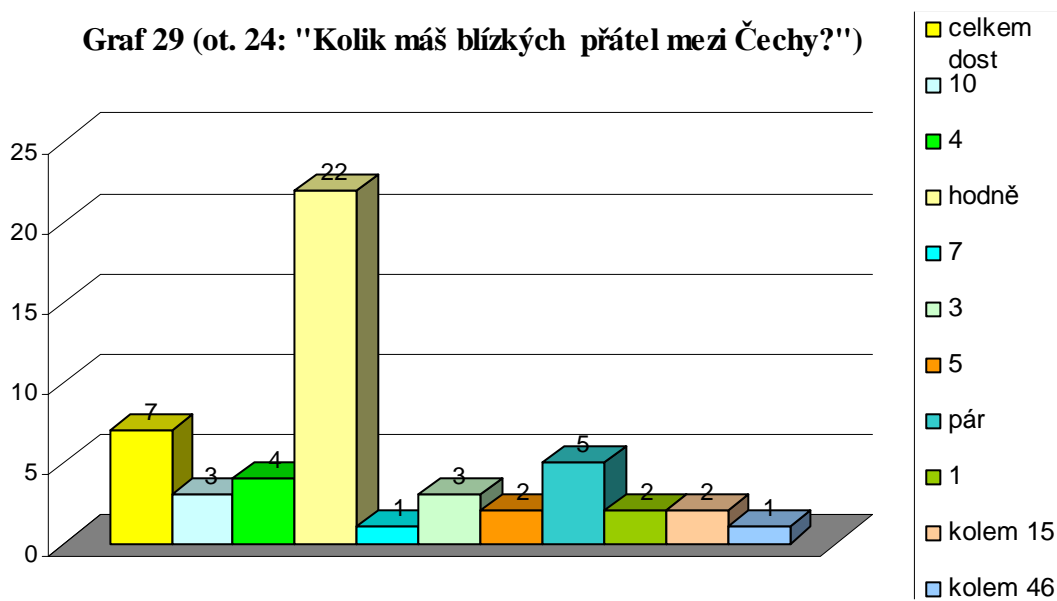
Graf 28 (ot.23: "Je pro tebe dodržování těchto zvyků a tradic důležité?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, zda je pro dotázané dodržování tradic a zvyků rodné země důležité. Dvacet sedm respondentů uvedlo, že to pro ně důležité je, 25 odpovědělo že není.

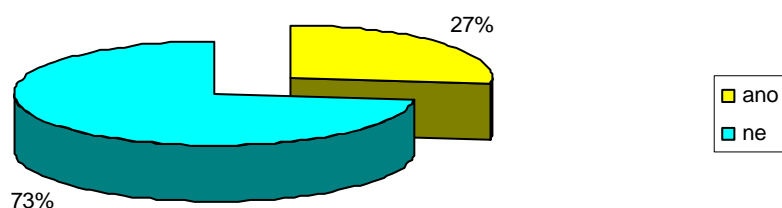
Graf 29 (ot. 24: "Kolik máš blízkých přátel mezi Čechy?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf nám ukazuje, kolik mají respondenti blízkých přátel mezi Čechy. Nejvíce respondentů 41% uvedlo, že jich mají hodně. Ostatní odpovědi již nebyly tak časté, jak je z grafu patrné, proto nepovažuji za důležité odpovědi více rozvádět.

Graf 30 (ot.25: "Pocit'uješ nepřátelství nebo zaujatost Čechů vůči sobě proto, že jsi cizinka/cizinec? Pokud ano, kdy k tomu došlo/dochází?")

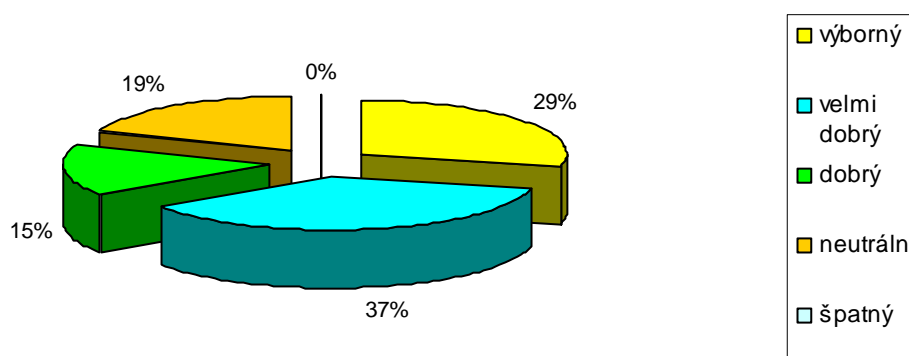

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, zda se respondenti někdy setkali z nepřátelstvím nebo zaujatostí Čechů vůči své osobě a to z důvodu, že jsou cizinci. Z 52 respondentů na otázku odpovědělo

jen 37. Z toho 27 se s nepřátelstvím Čechů nesetkalo, 10 dotázaných odpovědělo, že se s tím setkali. Kdy k tomu došlo, odpovědělo jen 5 respondentů. 2 z nich odpověděli, že se jim děti smály a měly různé narážky na to, že neumí česky, ale oba dále uvádí, že to bylo jen ze začátku, když byli ve třídě nový a čeština jim moc nešla. Další respondent odpověděl, že se mu děti smějí a nadávají mu „Číňane“ (není z Číny, pochází z Vietnamu), ale jsou to děti z jiných tříd. Čtvrtý respondent uvedl, že mu nadávaly když přijel do Čech, protože se nechtěl s nikým bavit, chtěl se vrátit domů, za svými kamarády. Nyní má již mnoho českých kamarádů. Poslední 5. respondent uvedl, že když přijel do Čech, řekl mu spolužák „ať jde makat za tátou na stavbu a do školy neleze.“

Graf 31 (ot.26: "Jaký máš vztah k Čechům a České republice?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, jaký mají dotázaní vztah k Čechům a České republice. Výborný vztah uvedlo 15 respondentů, velmi dobrý 19 respondentů, dobrý 8 a neutrální 10 respondentů. Špatný vztah k Čechům a k České republice neuvedl žádný z respondentů.

Poslední **27. otázka** zněla: „**Můžeš popsat nějakou nezapomenutelnou situaci s českých občanem?**“

Otázka byla dobrovolná, odpovědělo na ni 9 respondentů. Ve všech případech šlo o příjemné zážitky.

4.2. Dotazníkové šetření určené sociálním pracovníkům - dotazník 2

Otázka 1: „ Jak dlouho pracujete s cizinci?“

Z celkového počtu respondentů, kteří se účastnili výzkumu, s cizinci pracovali 2 respondenti 1 rok, 1 respondent 3 roky, 2 respondenti 4 roky a 1 respondent 5 let.

Otázka 2: „ Setkáváte se i s problematikou integrace dětí cizinců?“

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti ano, avšak 2 z nich pouze v omezené míře, vždy v souvislosti s integrací jejich rodičů.

Otázka 3: „Existují v České republice nějaké speciální metody práce nebo programy, zaměřené přímo na integraci dětí cizinců? Pokud ano, uveďte prosím název a stručnou charakteristiku.“

Z celkového počtu odpověděli 2 respondenti, že metody či programy zaměřené přímo na integraci dětí cizinců existují, jejich organizace však žádné nemá. Zbylí 4 respondenti uvedli, že neví o jejich existenci, avšak nevylučují, že nějaké metody či programy existují.

Otázka 4: „S dětmi – cizinci jaké národnosti pracujete nejčastěji?“

Na tuto otevřenou otázku odpovědělo 5 respondentů, že nejčastěji pracují s dětmi, nebo spíše mladými migranty, ze zemí bývalého SSSR. 1 respondent uvedl, že kromě dětí z bývalého SSSR pracuje často s dětmi z Kamerunu a Konga.

Otázka 5: „Kdybyste si představil/a národnosti dětí se kterými jste pracoval/a (pracujete), můžete říci, ze které země se děti obtížněji integrují a proč?“

Dva respondenti na tuto otevřenou otázku odpověděli, že nemají s tímto dostatečné zkušenosti, aby mohli říci, z které země se děti obtížněji integrují. Zbylí 4 respondenti uvedli, že národnost nepovažují za tak významný faktor integrace, 2 z nich uvedli, že integraci považují za individuální.

Otázka 6: „Pokud děti – cizinci nerozumí, nebo jen málo, jakými způsoby s nimi komunikujete?“

Otázka byla opět otevřená. Všichni dotázaní respondenti uvedli, že nemají zkušenost s klienty, se kterými by se nedorozuměli verbálně, buď sami nebo jejich kolegové. Dva respondenti k tomu dodali, že v případě nutnosti je přizván tlumočník.

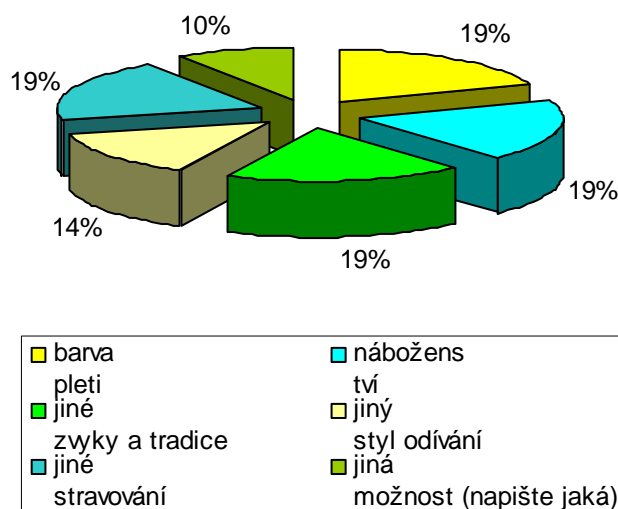
Otázka 7: „Poskytujete nebo zajišťujete zprostředkování různých zájmových činností pro děti cizinců? Pokud ano, uveďte prosím jaké.“

Dva z dotázaných respondentů odpověděli, že poskytují ve spolupráci s dobrovolníky doučování různých vyučovacích předmětů, z nichž jeden dodal, že neví, zda to lze chápat jako zájmovou činnost. Další 2 respondenti odpověděli, že neposkytují ani nezajišťují žádnou zájmovou činnost pro děti cizinců. Poslední 2 respondenti poskytují doučování, různé jednorázové akce, např. výlet do ZOO, sportovní akce apod. Jeden z těchto dvou respondentů mě odkázal na stránky jejich organizace, kde lze najít informace o jejich aktivitách.

Otázka 8: „Je o zprostředkování těchto činností ze strany cizinců zájem?“

Zde odpovídali pouze 4 respondenti, kteří odpověděli kladně na otázku 7. Všichni shodně zaškrtnuli variantu a) ano, velmi.

Graf 32 (ot. 9: „Co si myslíte, že je největší překážka v integraci cizinců do české společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde měli respondenti možnost vybírat z několika možností nebo napsat svoji vlastní odpověď. Mohli zatrhnout i více možností. Barvu pleti, náboženství, jiné zvyky a tradice a jiné stravování považují za největší překážku 4 respondenti a jiný styl odívání 3 respondenti. Jinou možnost uvedli 2 respondenti, z nichž 1 odpověděl, že největší překážkou integraci cizinců je xenofobie české společnosti a 1 respondent vidí největší překážku v integraci cizinců v cizinecké legislativě.

Otázka 10: „Myslíte si, že jsou dnešní české děti tolerantnější k dětem cizinců než tomu bylo před 10 lety? Pokud ano, co je podle Vás důvodem.“

Všichni respondenti odpověděli, že ano, důvod však uvedli jen 3 z nich. Jeden z respondentů uvedl, že dnes mají děti více informací o jiných zemích a kulturách. Další odpověděl, že žijí v otevřenějším světě. Poslední z respondentů uvedl, že děti dnes mají větší možnost osobního kontaktu než měli děti před 10 lety a tudíž z cizinců nemají strach.

Otázka 11: „Myslíte si, že migranti ze západu jsou českými občany lépe přijímáni než migranti z východu?“

Na tuto otázku odpověděli všichni zúčastnění respondenti ano.

Otázka 12: „Myslíte si, že v ČR více než v jiných evropských zemích, cokoliv cizího vyvolává nesnášenlivost nebo strach? Pokud ano, co je podle Vás důvodem?“

Opět všichni respondenti odpověděli ano a téměř shodli se i na důvodu. Všichni uvedli jako důvod komunismus. Jeden z respondentů navíc uvedl, že důvodem je kromě již zmíněného komunismu i osoba současného prezidenta ČR.

Otázka 13: „Myslíte si, že se Češi chovají více empaticky k uprchlíkům nebo k cizincům, kteří přišli do ČR z ekonomických důvodů?“

Zde měli respondenti možnost volné odpovědi. Všichni dotázaní respondenti si nemyslí, že by se empatie Čechů řídila statutem cizinců.

Otázka 14: „Co by se podle Vás mělo změnit ve vztahu České republiky k imigrantům a azylantům?“

Zde měli respondenti opět možnost volné odpovědi. Pro lepší přehlednost uvedu každou odpověď zvlášť:

Respondent 1 - „Myslím, že by pomohla liberálnější cizinecká legislativa.“

Respondent 2 - „Změna legislativy jak pro imigranty tak pro azylanty a žadatele.“

Respondent 3 - „Změna legislativy a méně byrokracie.“

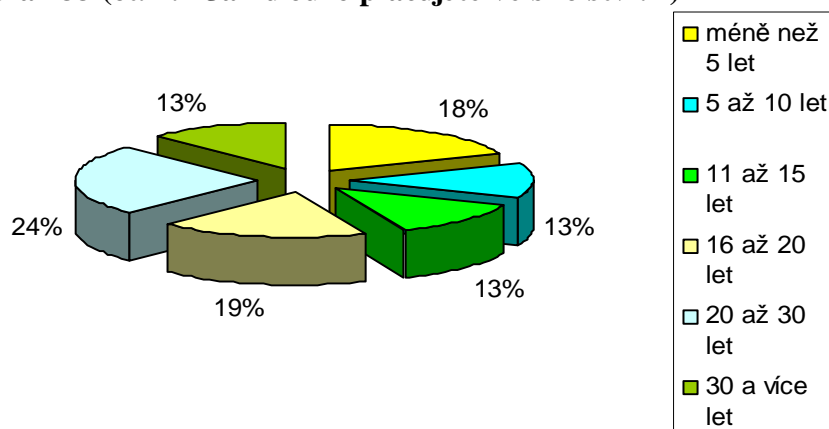
Respondent 4 - „Méně xenofobie.“

Respondent 5 - „Změna některých ustanovení a snížit xenofobii.“

Respondent 6 - „Azylantům větší hodinová dotace kurzů češtiny, žadatelům umožnit legálně pracovat, vyrovnávací třídy pro děti cizince...“

4.3. Dotazníkové šetření určené pedagogům - dotazník 3

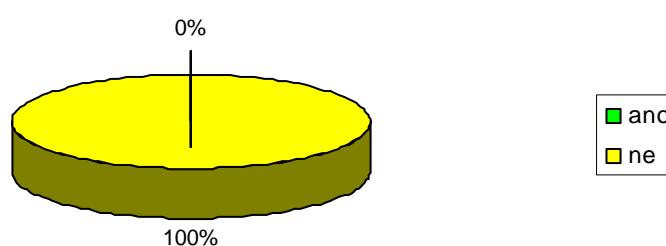
Graf 33 (ot. 1: "Jak dlouho pracujete ve školství?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje počet odpracovaných let respondentů ve školství. Čtyři respondenti uvedli, že ve školství pracují méně než 5 let. 5 – 10 let pracují ve školství 2 respondenti a stejný počet respondentů uvedlo, že ve školství pracují 11 – 15 let a také 30 let a více. 16 – 20 let ve školství uvedli 3 respondenti a 4 respondenti odpověděli 20 – 30 let.

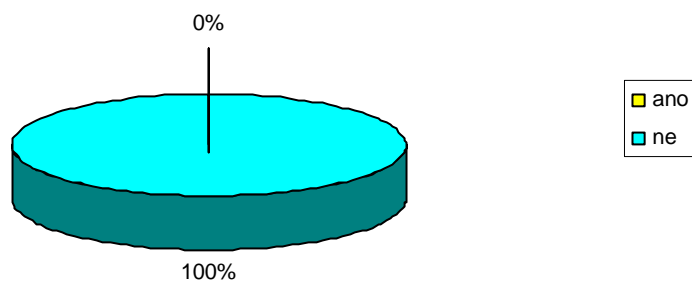
Graf 34 (ot. 2: "Setkal/a jste se s problémy uznání vzdělání cizinců, získané v jejich zemi původu?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje odpovědi respondentů na otázku, zda se setkali s problémem uznání vzdělání cizinců. Všichni dotázaní respondenti uvedli, že se s tím neseťkali.

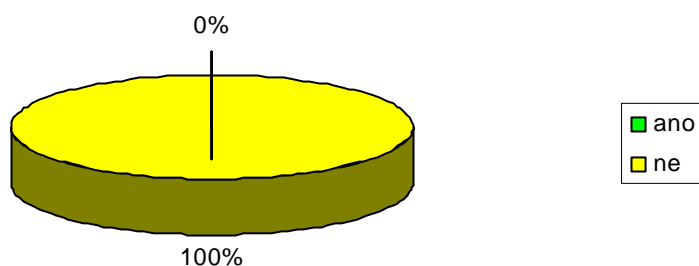
Graf 35 (ot. 3: "Setkal/a jste se s diskriminací vůči dětem cizinců ze strany českých dětí?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje odpovědi respondentů na otázku, zda se setkali z diskriminací dětí cizinců ze strany českých dětí. Opět všech 16 dotázaných respondentů odpovědělo, že se s tím nesetkali.

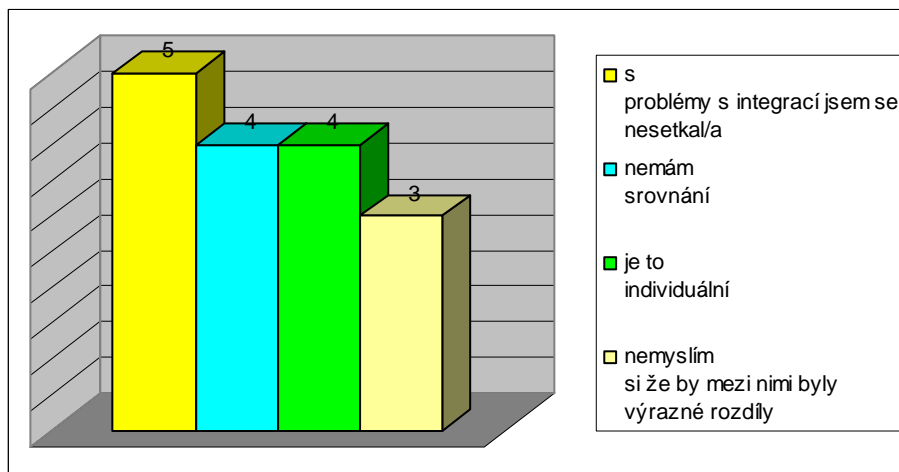
Graf 36 (ot. 4: "Setkal/a jste se s rasismem vůči dětem cizinců ze strany českých dětí?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf nám ukazuje, zda se dotázaní učitelé setkali s rasismem vůči dětem cizinců ze strany českých dětí. I v tomto případě odpověděli všichni respondenti záporně.

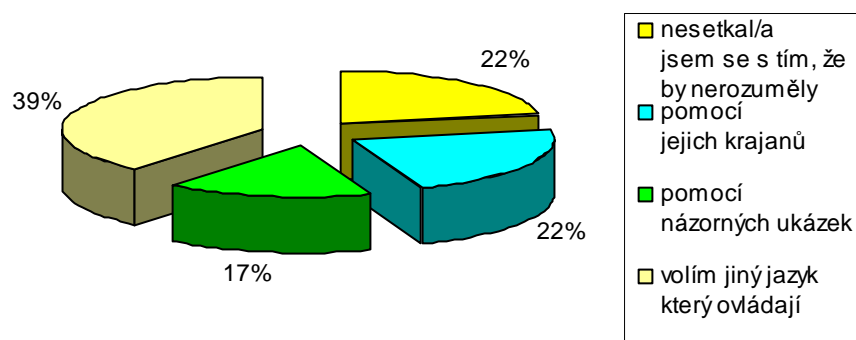
Graf 37 (ot. 5: „ Kdybyste si představil/a národnosti dětí se kterými jste pracoval/a (pracujete), můžete říci, ze které země se děti obtížněji integrují a proč?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Na grafu vidíme odpovědi respondentů na otázku, děti jakých národností se podle nich obtížněji integrují. Zde měli respondenti možnost volné odpovědi. Pět respondentů odpovědělo, že se s problémy s integrací dětí cizinců nesetkali. 4 respondenti nemají srovnání, aby mohli na tuto otázku odpovědět. Další 4 respondenti uvedli, že je to individuální a nezáleží na národnosti a 3 si nemyslí, že by mezi dětmi různých národností byly výraznější problémy v integraci.

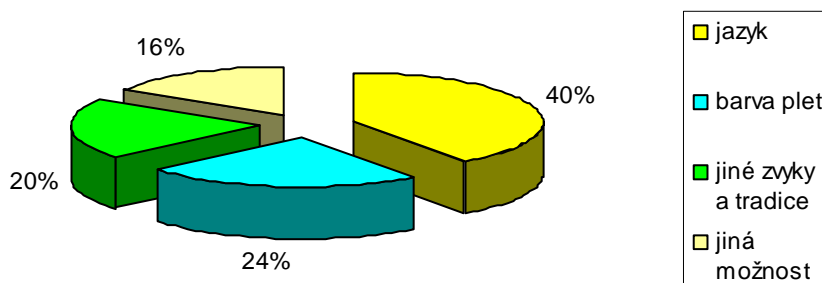
Graf 38 (ot. 6: "Pokud děti cizinci nerozumí česky, nebo jen málo, jakými způsoby s nimi pracujete?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, jakými způsoby učitelé s dětmi - cizinci pracují, když nerozumí česky. Respondenti zde měli možnost volné odpovědi. Někteří uvedli více způsobů jak s cizinci komunikují. Čtyři z dotázaných respondentů se nesetkalo s tím, že by děti nerozuměli. Také 4 respondenti uvedli, že prostřednictvím jejich krajanů. Názorné ukázky využívají 3 respondenti a 7 respondentů uvedlo, že ke komunikaci s cizincem volí jiný jazyk, který žák ovládá, nejčastěji angličtinu a ruštinu.

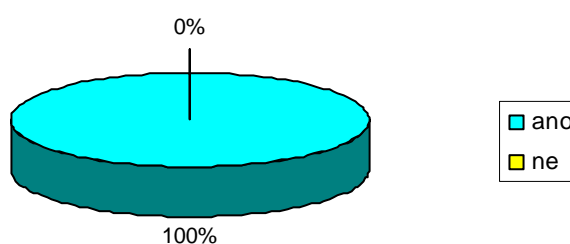
Graf 39 (ot. 7: "Co si myslíte, že je největší překážka v integraci cizinců do české společnosti?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje co je podle respondentů největší překážka v integraci cizinců do české společnosti. Měli možnost zatrhnout více odpovědí, či napsat svoji vlastní. Deset respondentů uvedlo jako největší překážku jazyk, 6 respondentů uvedlo barvu pleti, 5 jiné zvyky a tradice. Čtyři respondenti napsali svou vlastní odpověď - 2 uvedli jako největší překážku úřady a 2 odpověděli, že nedokáží tuto věc posoudit.

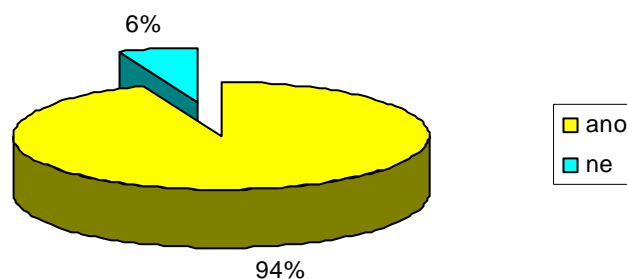
Graf 40 (ot. 8: "Setkal/a jste se s pojmem multikulturální výchova?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje zda se respondenti setkali s pojmem multikulturální výchova. Všech 16 dotázaných respondentů uvedlo, že se s pojmem setkali.

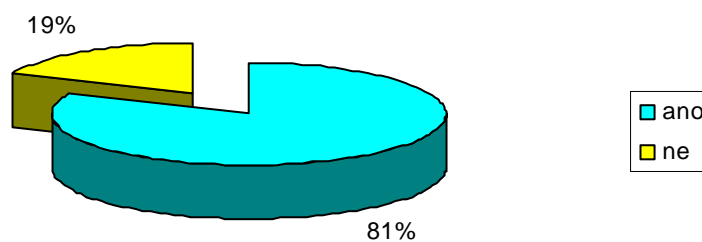
Graf 41(ot. 9: "Používá se multikulturní výchova na Vaší škole?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf nám ukazuje odpovědi respondentů na otázku, zda se na jejich školách používá multikulturní výchova. Patnáct respondentů odpovědělo, že ano, pouze jeden odpověděl záporně.

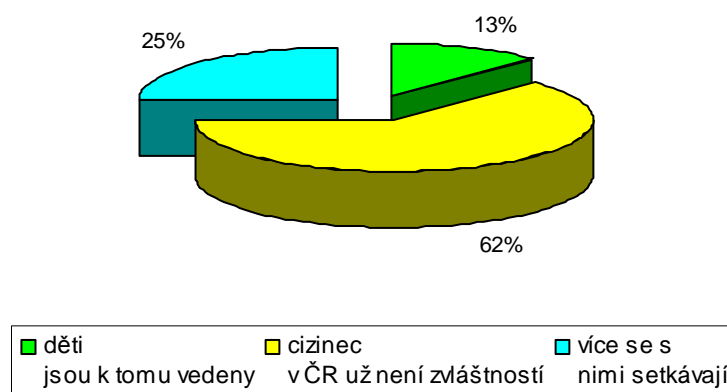
Graf 42 (ot. 10: "Myslíte si, že jsou dnešní české děti tolerantnější k cizincům než tomu bylo před 10 lety? Pokud ano proč?"

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf ukazuje názor respondentů, zda si myslí, že jsou dnešní děti k dětem - cizincům tolerantnější. třináct dotázaných respondentů odpovědělo ano, 3 odpověděli záporně.

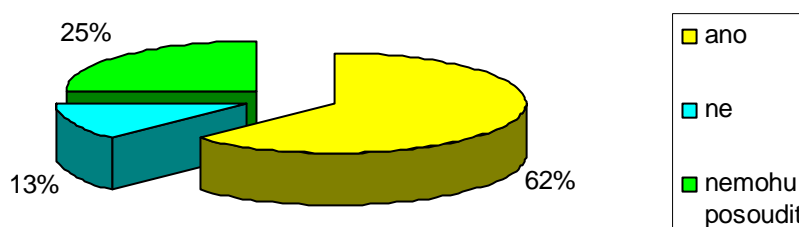
Graf 43 (k ot. 10: „Myslíte si, že jsou dnešní české děti tolerantnější k dětem cizincům než tomu bylo před 10 lety? Pokud ano, proč?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 42. Zde odpovídalo 8 respondentů, kteří uvedli proč si myslí, že jsou dnes děti k cizincům tolerantnější. 1 z respondentů uvedl, že si myslí, že jsou dnes děti k toleranci více vedeny. Dva respondenti uvedli jako důvod větší tolerance, že se dnes děti s cizinci více setkávají. Nejvíce, tedy 5 respondentů odpovědělo, že cizinci v ČR už v nejsou zvláštností.

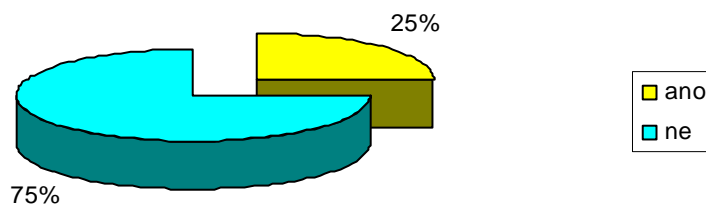
Graf 44 (ot. 11: "Myslíte si, že migranti ze západu jsou českými občany lépe přijímáni než migranti z východu?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, jak vidí respondenti názor, že migranti ze západu jsou Čechy lépe přijímáni než migranti z východu. Deset dotázaných odpovědělo, že ano, 2 odpověděli negativně a 4 uvedli, že to nemohou posoudit.

Graf 45 (ot.12: "Myslíte si, že v ČR cokoliv cizího vyvolává nesnášenlivost nebo strach? Pokud ano proč?")

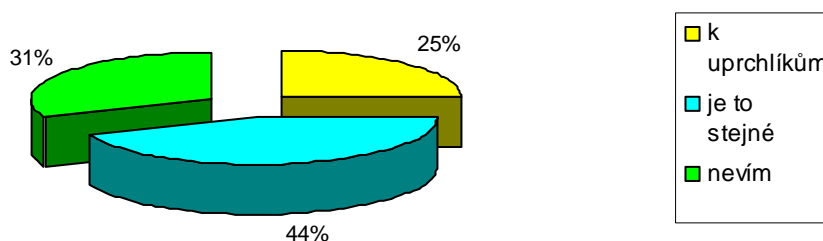

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje, zda si respondenti myslí, že cokoli cizího vyvolává v ČR nesnášenlivost nebo strach. Dvanáct respondentů odpovědělo, že si to nemyslí, 1 respondent uvedl, že souhlasí s tím, že cokoli cizího vyvolává u Čechů nesnášenlivost a

strach, ale jen u dospělých, ne u dětí. Další dotázaný uvedl, že pouze strach a to strach z nedostatku pracovních míst pro Čechy, z dealerství drog a z mafie. Dále uvedl, že to dle jeho názoru mají na svědomí hlavně média. 3. z kladných odpovědí zněla, že tato xenofobie se vyskytuje zejména u starší generace a respondent se domnívá, že je to způsobeno totalitní výchovou. Poslední, tedy čtvrtý respondent, který souhlasil s tím, že vše cizí vyvolává u Čechů nesnášenlivost a strach, svůj důvod proč si to myslí neuvedl.

Graf 46 (ot. 13: "Myslíte si, že se Češi chovají více empaticky k uprchlíkům nebo k cizincům, kteří přišli do ČR z ekonomických důvodů?")

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje, co si respondenti myslí o tom, ke komu se Češi chovají více empaticky, zda k uprchlíkům nebo ekonomickým migrantům. Měli možnost volné odpovědi. Čtyři respondenti si myslí, že se Češi chovají více empaticky k uprchlíkům, 7 si myslí, že je to stejné a 5 respondentů odpovědělo že neví.

Otázka 14: „Co by se podle Vás mělo změnit ve vztahu České republiky k imigrantům a azylantům?“

Na tuto otázku odpověděli pouze 4 respondenti, ostatní uvedli, že neví, nebo že nemají s problematikou zkušenosti. Některé z odpovědí jsou poměrně rozsáhlá, proto jsem se rozhodla je všechny citovat.

Respondent 1 - „Není právně dáno, do kterého ročníku děti zařadit. Např. věkem patří do 8. ročníku, ale kvůli jazykové bariéře by potřebovaly začít někde ve 3. ročníku.“

Respondent 2 - „Je to víc otázka konkrétních lidí než politiky státu. Pokud migrant respektuje naše zákony, my respektujeme určité odlišnosti.“

Respondent 3 - „Omezit ekonomickou migraci, zabránit usazování imigrantů s kriminální minulostí, podporovat zaměstnanost těchto skupin.“

Respondent 4 - „Více tolerance, nepaušalizovat, nehodnotit podle jedinců celek, změnit povědomí a myšlení lidí. To musí jít hlavně od státních orgánů a médií. Pokud nám budou pouze „cpát“ negativní stránky cizinců, nikdy se to nezmění. Na druhou stranu bych byl velice rád, kdyby Česká republika zůstala českou. Když si celá Evropa, včetně ČR uvědomí své křesťanské kořeny a hodnoty, založí soužití lidí na lásce, pak budou i cizinci přijímáni jako bratři a sestry, nikoliv jako ti, co nám berou práci, peníze a vydělávají na drogách.“

5. Diskuse

5.1. Diskuse k dotazníkovému šetření určenému dětem imigrantů a azylantů

Šetření probíhalo přímo v Českých Budějovicích. Původně jsem chtěla šetření rozšířit i na okolní okres Jindřichův Hradec, přímo na České Velenice, a to z důvodu, že je zde poměrně početná skupina občanů vietnamské národnosti. Měla jsem obavu, zda seženu stanovený počet respondentů (což bylo 50 respondentů) pouze na školách v Českých Budějovicích. Ukázalo se, že mé obavy byly zbytečné. Dále jsem chtěla provést šetření i na středních školách. Jednak z důvodu možného získání vyššího počtu respondentů a také proto, že jsem si pro dané šetření stanovila věkovou hranici respondentů do 18 let. Avšak respondentů ze základních škol, kde jsem šetření zahájila, jsem získala dostatek. Také jsem zjistila, že jsou cizinci poměrně běžně zařazováni i o několik tříd níž, a proto nebylo výjimkou, že respondenti kteří se zúčastnili šetření, byli ve věku středoškoláků. Došla jsem k závěru, že výzkum zaměřím jen na děti či mladistvé cizince pouze ze základních škol.

Samotné šetření probíhalo naprosto bez problémů. Ředitele či ředitelku základní školy jsem podrobně seznámila s diplomovou prací, hlavně pak s její praktickou částí – s výzkumem. Všichni uvedli, že dotazníky dětem rozdají sami či prostřednictvím svých učitelů. Jedinou mou podmínkou pro vyplňování dotazníků bylo, aby je děti nevyplňovaly doma, ale ve škole, aby výsledky byly co nejvíce pravdivé, neovlivněné rodiči apod. V tom mi všichni ředitelé vyšli vstříc.

Některé zjištěné výsledky byly překvapivé, některé se naopak daly očekávat. Výsledky najdete v kapitole 4.1. *Dotazníkové šetření určené dětem imigrantů a azylantů – dotazník 1.*

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 52 respondentů. Z toho bylo 30 dívek a 22 chlapců ve věku od 8 do 17 let (viz graf 1 a graf 2). Stanovila jsem si věkovou hranici od 10 do 18 let s tím, že mladší děti by nemusely znát odpovědi na některé otázky přesto, že je nepovažuji za složité. Jednomu z respondentů bylo pouze 8 let, ale proto, že jeho odpovědi byly věcné, velmi podobné odpovědím ostatních respondentů, použila jsem do zpracování výsledků i jím vyplněný dotazník. Pokud porovnáím mnou zjištěné údaje o národnosti respondentů s celorepublikovou statistikou zastoupení národností

dětí cizinců na základních školách, jsou si velmi podobné. Celorepublikově je na základních školách nejvíce Vietnamců – 28%, poté Ukrajinců – 22%, Slováků – 17%, Rusů – 8% a dětí ostatních národností – 25%. Z mého šetření vyplynulo, že nejvíce zúčastněných respondentů byli Ukrajinci – 35%, dále Vietnamci – 23%, Slováci – 19%, Rusové – 17% a respondenti ostatních národností (čínské, běloruské a srbské) – 6% (viz graf 3). Vezmu-li v potaz, že můj výzkumný soubor nebyl velký, je zajímavé, že vyšel tak podobně jako jsou celorepublikové údaje.

Další zajímavá fakta, která jsem šetření zjistila, byla délka pobytu v České republice. Někteří z respondentů jsou zde teprve několik měsíců a jsou, zdá se bez problémů, schopni se zapojit do výuky v češtině, což považuji za obdivuhodné.

Jako důvod opuštění rodné země respondenti nejčastěji uvedli důvod ekonomický (viz graf 6). To není nijak překvapivé, neboť jako nejčastější důvod migrace uvádějí nejrůznější statistiky, jak na úrovni republiky tak i celé Evropy, právě ekonomický důvod. Ekonomičtí migranti jsou však také nejčastěji trnem v oku domácímu obyvatelstvu, neboť ti se domnívají, že jim cizinci berou práci. Tento nepravdivý údaj velmi často podporují média, čímž zvyšují, již tak poměrně silnou xenofobii obyvatelstva. Bohužel jakákoliv osvěta této problematiky chybí a musím přiznat, že i já, než jsem se začala o téma *migrace* více zajímat, jsem na věc měla podobný pohled.

Dalším faktem, nad kterým bych se pozastavila bylo, že ani jeden z dotázaných respondentů nebyl azylant. Překvapující zjištění to však pro mne nebylo. Když jsem byla jako praktikantka v Poradně pro uprchlíky a migranty při diecézní charitě v Českých Budějovicích, dozvěděla jsem se přímo z úst pracovníka Magistrátu města České Budějovice, že azylantům byty neposkytují. To mne v té době překvapilo, neboť jsem se domnívala, že je Krajské město k azylantům vstřícnější. Víím, že například v Táboře byty uprchlíkům poskytují. Možná by si z nich měli radní Českých Budějovic vzít příklad.

Téměř polovina dotázaných na otázku jak se jim vede v ČR, odpověděla, že se výborně. Pouze jeden z 52 respondentů uvedl, že se mu vede špatně, a to z celkem pochopitelného důvodu. Do Českých Budějovic přistěhoval nedávno z jiného města a

ještě zde nezískal kamarády. To, že většina odpovědí byla kladná, považuji za velmi potěšující fakt (viz graf 8). Markvart (2004) pokládal stejnou otázku dětem cizincům na základních a středních školách v Lounech a získal taktéž více pozitivních odpovědí. Jsme opravdu tak xenofobní národ, jak se o nás traduje? Je to však možná tím, že jednak skupina respondentů byla malá a také snad i tím, že děti nemusí xenofobii tolik pociťovat.

Na otázku - *Zvykl/a sis na nové prostředí?*, odpověděla drtivá většina ano (viz graf 9). Polovina celkového počtu respondentů odpověděla, že si zvykli hned, o něco méně jich odpovědělo, že jim to chvíli trvalo. Nejčastěji uvedli půl roku (viz graf 10). To, že si většina dětí tak rychle zvykla na nové prostředí, považuji za velmi obdivuhodné, neboť sama si takovou situaci nedokážu představit. Pokud mé výsledky porovnám s Markvartem (2004), mohu opět říci, že se shodují.

Na otázku - *Co ti dělá/dělalo největší potíže s tím, aby ses v ČR cítil/a dobře?*, uváděli respondenti neznalost jazyka, nebo že jim chybí rodina, či že nemají kamarády. Tyto odpovědi jsem předpokládala, to by bylo těžké pro každého z nás. Nejvíce respondentů však odpovědělo, že jim NIC potíže nedělalo (viz graf 11). To mě utvrdilo v názoru, jak jsou děti přizpůsobivé.

Na otázku - *Kdo ti při zvládnání potíží nejvíce pomáhal/pomohl?*, téměř polovina respondentů uvedla, že jim pomohli kamarádi z Čech (viz graf 12). Z toho bychom mohli vyvodit, že na českých školách nepanuje diskriminace a xenofobie vůči dětem – cizincům ze strany českých dětí. V porovnání s Markvartem (2004), mohu konstatovat, že nám vyšly obdobné výsledky. Snad jen že Lounští respondenti častěji zmiňovali pomoc školy a učitelů.

Z odpovědí na otázku do jaké třídy chodí, vyšlo najevo, že poměrně hodně respondentů navštěvuje nižší třídu, než by se dalo podle věku předpokládat. Jak uvádí Průcha (2006), ve většině případů se doporučuje, zařadit dítě o jeden rok níže, tj. aby absolvovalo ještě jednou ročník, v němž se vzdělávalo „doma“. To žákovi poskytne rok času na adaptaci a na zvládnutí češtiny. Toto doporučení se mi jeví jako velmi rozumné, dá se však předpokládat, že ne vždy jej přijmou rodiče dítěte, kteří to mohou cítit jako křivdu. Je třeba tuto situaci posuzovat individuálně.

Na otázku – *Jak vycházíš se spolužáky?*, byly všechny odpovědi kladné nebo neutrální, pouze jeden z dotázaných odpověděl, že se spolužáky vychází špatně. Byl to ten samý respondent, který stejnou odpověď uvedl i na otázku, jak se mu vede v ČR. Dá se proto předpokládat, že i nyní to bylo ze stejného důvodu, že zde ještě nemá kamarády. Sama jsem nečekala tak pozitivní odpovědi (viz graf 16). Dá se snad z toho usuzovat, že se tolik zmiňovaná xenofobie Čechů vztahuje pouze na dospělé? Pokud porovnávám výsledky s Markvartem (2004), opět musím říci, že i jemu ve větší míře vyšly odpovědi kladné. Stejně tak Moravcová (2004) uvádí, že české děti nevnímají a neregistrují etnickou jinakost spolužáků – ani v rámci kamarádských skupin ani v rámci třídního kolektivu.

Chtěla bych zmínit zajímavost, kterou jsem zjistila vyhodnocením odpovědí na otázku – *S kým nejčastěji trávíš volný čas?* Téměř všichni, kteří na otázku odpověděli, že nejčastěji tráví volný čas sami, pocházeli z Vietnamu. Možná bychom tím mohli potvrdit tvrzení, že Vietnamci jsou uzavření a možná i fakt, že jsou velmi pracovití, a tak se svými dětmi netráví tolik času....

Na otázku – *Je pro tebe důležité zachovat si dobrou znalost rodného jazyka?*, překvapivě někteří odpověděli, že není (viz graf 23). Z toho můžeme vyvodit závěr, že pravděpodobně chtějí zůstat v České republice a nevidí tak důvod, proč si znalost rodného jazyka zachovat.

Na otázku – *Chtěl/a bys v budoucnu navštívit svou rodnou zemi?*, většina dotázaných odpověděla ano, nikdo však přímo neuvedl, že by se tam chtěl vrátit navždy (viz graf 24 a graf 25). Na otázku, zda je pro respondenty důležité dodržování tradic a zvyků rodné země, téměř polovina odpověděla, že není (viz graf 28), přesto, že je rodiny některých z nich dodržují (viz graf 26). Je to možná tím, že děti mají na tradice jiný pohled než dospělí. Dětem jejich dodržování nemusí připadat důležité, chtějí se co nejvíce podobat českým kamarádům, ale možná, že až dospějí, změní názor.

Na otázku – *Pociťuješ nepřátelství nebo zaujatost Čechů vůči sobě proto, že jsi cizinec/cizinka?*, odpovědělo z 52 respondentů pouze 37 (viz graf 30). Zde si můžeme jen domýšlet, proč na otázku neodpověděli. Z 37 respondentů 27 uvedlo, že se s tím neselekali, pouze 10 ano, z nichž důvod uvedlo jen 5 respondentů. Všech těchto 5

respondentů uvedlo, že k tomu docházelo z počátku, tedy v době bezprostředně po příjezdu do ČR, čímž mohu **potvrdit Hypotézu 2: Čím je pobyt dětí imigrantů a azylantů na území České republiky delší, tím se méně setkávají s projevy rasismu a xenofobie.** Žádný z těchto 5 respondentů dle mého názoru neuvedl, že by se jednalo přímo o rasismus, diskriminaci či xenofobii. Spíše bych to nazvala, že popsané situace, kdy se s nějakým druhem nepřátelství či zaujatosti setkali, v sobě měli rasistické či diskriminační nebo xenofobní „zabarvení“. Tím však nechci situaci nijak zlehčovat, neboť pro citlivého člověka, zvláště pak dítě, může být i urážlivé slovo velmi tvrdé. Než jsem šetření provedla, očekávala jsem, že počet dětí kteří se s nepřátelstvím nebo zaujatostí setkali, bude mnohem vyšší.

Na otázku – *Jaký máš vztah k Čechům a České republice*, většina respondentů uvedla kladný vztah, 10 respondentů uvedlo vztah neutrální (viz graf 31). Nikdo neuvedl, že by měl k Čechům a České republice negativní vztah.

Poslední otázka zněla – *Můžeš popsat nějakou nezapomenutelnou situaci s Českým občanem?* Zde „odpovídalo“ 9 respondentů, z nichž všichni popsali příjemnou situaci, kterou zde zažili. Ostatní uvedli, že žádnou takovou situaci nemají, nebo, že je to soukromé, či že by to bylo na dlouhé vyprávění.

Na výsledcích šetření můžeme vidět, že xenofobie Čechů není mířena na děti imigrantů a azylantů.

5.2. Diskuse k dotazníkovému šetření určenému sociálním pracovníkům

Získat stanovený počet respondentů k tomuto šetření bylo velmi obtížné a bohužel se mi to nepodařilo. Sociální pracovníci mi často s omluvou sdělovali, že jsou zahlceni dotazníky od studentů vysokých škol. Ředitelka jedné z organizací mi „ostře“ sdělila, že žádné dotazníky pro své zaměstnance nechce, neboť je zdržují od práce. Musím říci, že to chápu, neboť jsem na vlastní oči viděla, když jsem byla na praxi v Poradně pro uprchlíky při Diecézní charitě v Českých Budějovicích, kolik pracovníci od studentů dotazníků dostávají. Jsou to dotazníky určené přímo jim, nebo klientům. Nakonec se mi podařilo získat výpovědi 6 respondentů, ze třech různých organizací,

zaměřených na problematiku integrace cizinců. Výsledky šetření najdete v kapitole 4.2. *Dotazníkové šetření určené sociálním pracovníkům – dotazník 2.* Z důvodu nízkého počtu respondentů není většina výsledků zobrazována pomocí grafu.

Na otázku, zda se setkávají s problematikou integrace dětí imigrantů a azylantů, odpověděli všichni dotázaní ano, dva respondenti k tomu dodali, že pouze v omezené míře, vždy v souvislosti s jejich rodiči. Pouze jedna z organizací byla zaměřena jen na děti a mladistvé migranty.

Na otázku, zda v ČR existují nějaké speciální metody práce či programy zaměřené přímo na integraci dětí imigrantů a azylantů, odpověděli 2 respondenti, že existují, jejich organizace však žádné nemá ani nepoužívá. Čtyři respondenti uvedli, že o jejich existenci nevědí, ale nevylučují ji. Tímto se **potvrdila má Hypotéza 1: V České republice se nepoužívají žádné speciální metody určené pro integraci dětí imigrantů a azylantů.** Přesto, že tyto metody byly vytvořeny, do praxe však bohužel zatím zavedeny nebyly, což je škoda, neboť by to mohlo práci s touto klientelou velmi usnadnit. Bylo by dobré, aby se s metodikou seznámili budoucí pracovníci již na školách určených ke vzdělávání sociálních pracovníků.

Na otázku, zda mohou říci, ze které země se děti obtížněji integrují a proč, většinou respondenti uvedli, že národnost nepovažují v integraci za tak důležitou, nebo uvedli, že integrace je individuální. Tato skutečnost se mi potvrdila i z výsledků dotazníkového šetření, určeného dětem imigrantů a azylantů. Než jsem začala šetření provádět, měla jsem však představu, že pro cizince, s kulturou podobnou české kultuře nebo s podobným jazykem jazyku českému, je integrace snazší.

Další otázka zjišťovala, zda respondenti v rámci organizace poskytují nebo zajišťují zprostředkování různých zájmových akcí apod. pro děti imigrantů a azylantů. Dva z respondentů odpověděli že ne, což mě velmi překvapilo. Pokud, jak sami uvedli, se s problematikou integrace setkávají, tak nechápu jak je možné, že nenabízejí buď sami nebo zprostředkovaně nějaké zájmové činnosti. Je možné, že nějaké činnosti nabízejí, ale nezařadili by je do kategorie zájmových činností.

Na otázku, zda si myslí, že v České republice, více než v jiných evropských zemích, cokoliv cizího vyvolává nesnášenlivost nebo strach, odpověděli všichni

respondenti ano a jako důvod shodně uvedli komunismus, vládnoucí po desetiletí v naší zemi. To potvrzuje i Průcha (2006), který ve své knize uvádí, že Češi byli ve své historii několikrát ovládnuti cizími okupanty a tyto traumatické zkušenosti se odrazily v charakteru Čechů. Důsledkem je, jak dále uvádí, jistá uzavřenost.

Jako odpověď na poslední otázku, co by se podle nich mělo změnit ve vztahu ČR k imigrantům a azylantům, všichni respondenti kromě jednoho uvedli, mimo jiné, změnu legislativy. Pracovníci různých organizací zabývajících se problematikou migrace mohou promluvit do návrhů zákonů týkajících se této problematiky, zdá se však, že jejich rady a zkušenosti nemají velkou váhu.

5.3. Diskuse k dotazníkovému šetření určenému pedagogům

Toto šetření probíhalo naprosto bez problémů. Dotazníky jsem předávala většinou ředitelům, škol spolu s dotazníky 1 určenými pro žáky, kdy jsem je se šetřením řádně seznámila. Ti jej posléze rozdali někomu z učitelského sboru, v některých případech je i sami vyplnili. Výsledky šetření najdete v kapitole 4.3. *Dotazníkové šetření určené pedagogům – dotazník 3.*

Jednou ze zajímavostí zjištěných v tomto šetření bylo, že ani jeden z dotázaných respondentů se nesetkal s diskriminací či rasismem vůči dětem cizinců ze strany českých dětí. To potvrdily samy děti, které otázku v dotazníkovém šetření určeným dětem imigrantů a azylantů, zda se setkali s projevy nepřátelství či zaujatosti Čechů vůči sobě, vyvrátily. To bylo pro mne trochu překvapivé, neboť jsem se domnívala, že xenofobie či jistá forma rasismu se může projevovat už i u dětí. Jsem ráda, že se tato má domněnka nepotvrdila.

Další zajímavost byla, že všichni dotázaní respondenti, až na jednoho, uvedli, že se na jejich školách používá multikulturní výchova. Co mě však zarazilo bylo, že onen respondent který uvedl, že se na „jeho“ škole multikulturní výchova nepoužívá, byl ze stejné školy jako někteří další respondenti. Mohu se domnívat, zda pouze špatně zatrhl odpověď, či že nezná zcela pojem multikulturní výchovy a nebo ji on sám ve výuce nepoužívá. Z výsledků vyplynulo, že je v dnešní době multikulturní výchova již běžně

na základních školách používána. To vidím jako správný krok k tomu, abychom se naučili žít s cizinci vedle sebe.

Na otázku, zda si myslí, že v ČR cokoliv cizího vyvolává nesnášenlivost nebo strach, většina respondentů odpověděla že ne. Tyto výpovědi se zcela liší od výpovědí sociálních pracovníků, kde všichni na tuto otázku odpověděli ano. Domnívám se, že je to jednak proto, že sociální pracovníci mají s touto problematikou mnohem více zkušeností, ale důvodem může být i to, že učitelé se s touto nesnášenlivostí na školách nesetkávají. To se mi potvrdilo jednak vyhodnocením výsledků šetření určeného pro děti imigrantů a azylantů, ale byla to také jedna z odpovědí pedagoga na tuto otázku, který přímo uvedl, že si myslí, že se u Čechů nesnášenlivost ke všemu cizímu projevuje, ne však u dětí. I další odpovědi pedagogů na již zmíněné otázky týkající se rasismu a diskriminace na školách toto vylučují.

Na poslední otázku – „*Co by se podle Vás mělo změnit ve vztahu České republiky k imigrantům a azylantům*“, odpověděli pouze 4 respondenti. Ostatní uvedli, že s danou problematikou nemají dostatečné zkušenosti k tomu, aby mohli vyvozovat nějaké závěry, což považuji za celkem pochopitelné (viz kapitola 4.3.).

6. Závěr

V diplomové práci jsem chtěla poukázat na problematiku migrace, především pak na problematiku integrace imigrantů a azylantů a jejich dětí, neboť tu považuji pro bezproblémové soužití s českou majoritou za nejdůležitější. Dále jsem chtěla přiblížit téma multikulturní výchovy a to, jak je právě v procesu integrace imigrantů a azylantů důležitá.

Cílem této práce bylo odhalit nedostatky v integraci dětí imigrantů a azylantů žijících v české společnosti. Domnívám se, že cíl práce byl splněn.

Na základě cíle práce jsem si stanovila dvě hypotézy, jejichž verifikace je následující:

- Hypotéza 1, že se v České republice nepoužívají žádné speciální metody určené pro integraci dětí imigrantů a azylantů, se na základě výsledků šetření potvrdila. Většina dotázaných sociálních pracovníků o existenci metod, určených pro integraci dětí imigrantů a azylantů, nevěděla a ti kteří ano, zmíněnou metodiku ve své praxi nepoužívají. Myslím si, že zavedení těchto metod do praxe by mohlo práci s danou klientelou zjednodušit. Proto bych doporučovala, aby byli s metodikou seznamováni už studenti sociálních oborů v rámci studia na vysoké škole a také sociální pracovníci, kteří již pracují v oblasti zabývající se problematikou migrace, například prostřednictvím různých odborných seminářů.
- Hypotéza 2, že čím je pobyt dětí imigrantů a azylantů na území ČR delší, tím se méně setkávají s projevy rasismu a xenofobie, se potvrdila pouze u dětí imigrantů, neboť šetření se žádné dítě azylantů nezúčastnilo. Většina dotázaných odpověděla, že se s projevy nepřátelství nesečkala vůbec a ti kteří ano, tak v době bezprostředně po příjezdu do ČR. Stejně tak dotázaní učitelé odpověděli, že se s projevy rasismu, diskriminace či xenofobie vůči dětem cizinců, ve své praxi nesečkali. Z tohoto výsledku je patrné, že se problematika některé z forem rasismu a xenofobie, týká spíše dospělé populace cizinců žijících v ČR.

Dalším důležitým výstupem z provedeného výzkumu je zjištění, že je v dnešní době multikulturní výchova na školách běžně používána. To vidím jako správný krok k tomu, abychom se naučili žít s cizinci vedle sebe.

Práce je vhodným podkladem k vzhledu do problematiky migrace, do života imigrantů, azylantů a především jejich dětí žijících v České republice. Objasňuje legislativu dané problematiky, přibližuje metody práce s danou klientelou a hlouběji se zabývá i multikulturní výchovou. Mohla by posloužit nejen široké veřejnosti, která se chce o dané problematice dozvědět více, ale například i k dalším srovnávacím výzkumům v dané oblasti.

Pro mne samotnou byla práce přínosná hlavně v tom, že jsem se díky prostudování dané problematiky a také díky praxi v Poradně pro uprchlíky a migranty, seznámila s hloubkou daného problému a na plno věcí souvisejících s touto problematikou jsem změnila pohled.

V posledních letech se zvýšil počet imigrantů a uprchlíků přicházejících do České republiky jako cílové země. Proto si myslím, že je nezbytné, aby byli čeští občané více informováni o problematice migrace. Aby pochopili, že cizinci mohou být pro Českou republiku přínosem a ne přítěží!

7. Seznam použité literatury

ALAN, J. Xenofobie a rasismus. In: Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

BARŠA, P., BARŠOVÁ, A. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. 2006.

BUŇATOVÁ, M. *Knihovna jako brána k integraci cizinců v EU*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2006. 172 s. ISBN 80-239-7826-8.

ČÁPOVÁ, Z., MARXTOVÁ, M. *Děti z uprchlických rodin*. 1. Vyd. Praha: Vydal Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 20 s. ISBN 80-86991-76-8.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci*. [Online]. c2007, [cit. 2007-04-03]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>>

ČIŽINSKÝ, P. *Budou kdy Češi demonstrovat za cizince?* [Online]. 19.3.2007, [cit. 2007-04-7]. Dostupné z:

<<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?parent=&sid=115&id=115&idArt=386>>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Uprchlíkem v Česku*. [Online]. Zář 2004, [cit. 2007-04-02]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/novinky_f.shtml?x=211677>

DEMOGRAFIE. *Migrace*. [Online]. c2004-2006, [cit. 2007-04-5]. Dostupné z:

<http://www.demografie.info/?cz_migrace=>

DLUHOŠOVÁ, H., FRIŠTENSKÁ, H. *Právní průvodce pro cizince žijící v ČR*. Praha: Slovo 21, 2004. 75 s.

DORŮŽKOVÁ, L. *Integrace cizinců je jenom na papíře*. [Online]. 2004-11-25, [cit. 2007-02-05]. Dostupné z:

<<http://archiv.newton.cz/ln/2004/11/25/4dbf050ee4cd5e7fc709a8d4559142bf.asp>>

DRBOHLAV, D. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In: Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd., Praha. Portál, 2001. 200s. ISBN 80-7178-648-9.

DRBOHLAV, D., EZZEDDINE - LUKŠÍKOVÁ, P. *Integrace cizinců v ČR: Studie arménské, vietnamské a ukrajinské komunity*. [Online]. c2004, [cit. 2007-03-15].

Dostupné z:

<http://aa.ecn.cz/img_upload/ea85d6c87301f0a7507b0e8d7b873b63/IntegraceUkrArmVietn_final_PDF.pdf>

DVOŘÁKOVÁ, J. *Methods of Social Work with Refugees, Immigrants and their Children*. České Budějovice, 2005a. 128 s. Disertační práce napsaná v anglickém jazyce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vedoucí disertační práce Doc. PhDr. Jiří Kovařík, PhD.

DVOŘÁKOVÁ, J. Metody sociální práce s imigranty a uprchlíky. In: Šrajbrová, O. *Migrace tolerance integrace II: kultivace společnosti prostřednictvím vzdělávání a problémy integrace v současné společnosti. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 20. a 21. září 2005*. Opava, Praha: Vydal Slezský ústav Slezského zemského muzea a Informační kancelář Rady Evropy, 2005b. ISBN 80-86224-51-1.

FRIŠTENSKÁ, H. Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace. In: Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

GABAL, I. *Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků. Pracovní studie*. [Online]. Říjen 2004, [cit.2007-03-19]. Dostupné z: <<http://www.gac.cz/documents/Analyza.doc>>

GOTTELTOVÁ, K., KOPULETÁ, G. *Situace nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu v ČR: monitorovací zpráva za období září 2003 – červen 2004*. [Online]. c2005, [cit. 2007-02-3]. Dostupné z:

<http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=22&Itemid=45&lang=cs>

GUNTEROVÁ, T. Sociální práce s uprchlíky. In: Matoušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

HAIŠMAN, T., TROMBÍK, P. Uprchlíctví v České republice. In: Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. 52s. ISBN 80-7040-815-4.

HRADEČNÁ BURDOVÁ, P. *Nevládní organizace vítají novelu školského zákona*.

[Online]. 2006-12-28. [cit. 2007-01-25]. Dostupné z:

<http://www.uprchlici.cz/cs/aktualne/clanky/cizinci-a-vzdelavani-blyskani-na-lepsi-casy_0071.html>

Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj. [Online]. Poslední změna 20.2.2006, [cit. 2007-02-22]. Dostupné z:

<http://www.cizinci.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>

KOPČÁK, B. *Jak žije největší menšina v Česku*. Lidové noviny. Srpen 2006. str.1-2

KOPULETÁ, G., NOVÁKOVÁ, P. *Nezletilý bez doprovodu: postavení nezletilých žadatelů o azyl a nezletilých cizinců bez doprovodu zákonných zástupců na území České republiky*. [Online]. c2005, [cit. 2007-03-2]. Dostupné z:

<http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=22&Itemid=45&lang=cs>

LIDÁK, J. Fenomén migrácie a problémy rozširovania Európskej únie. In: Murad, S., Hejtman, P. *Otázky evropské integrace a ČR*. 1.vyd. České Budějovice: Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, 2004. 105 s. ISBN 80-7040-704-2.

MARKVART, I. *Cizinci tu nejsou cizí: názory českých školáků na cizince, zkušenosti dětí cizinců a pohledy pedagogů*. 1. vyd. Louny: Knihovna Louny, 2004. 46 s.

MATOUŠEK, O., et al. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.

MIKLUŠÁKOVÁ, M. MURAD, S. *Najít nový domov. Česká Adaptace výukového programu*. 1. vyd. České Budějovice. Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-807-3.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Legální migrace - otevřená šance*.

[Online]. c2003-2007a, [cit. 2007-04-6]. Dostupné z:

<<http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=media2>>

- MINISTERSTVO VNITRA. *Azyl a migrace*. [Online]. c2005a, [cit.2007-03-1]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/azyl/index.html>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Integrace cizinců*. [Online]. c2005b, [cit. 2007-03-2]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2.html>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Státní integrační program*. [Online]. c2005c, [cit. 2007-03-2]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace.html#sip>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Správa uprchlických zařízení*. [Online]. c2005d, [cit. 2007-03-2]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/ministerstvo/suz/zarizeni.html>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Terminologický slovník*. [Online]. c2005e, [cit.2007-03-11]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/azyl/slovník.html>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Statistiky*. [Online]. 2007-04-27, [cit. 2007-04-30]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/statistiky/2007/uprch03/index.html>>
- MORAVCOVÁ, M. Více-etnické prostředí české základní školy: Postoje žáků 5. a 9. tříd k etnickým „jiným“ spolužákům. In: *Migrace tolerance integrace: otázky současného národního vývoje v zemích střední Evropy a v ČR v procesu evropského sjednocování. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 5. a 6. října 2004*. 1. vyd. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea; Praha: Informační kancelář Rady Evropy, 2004. ISBN 80-86224-47-3.
- MURAD, S. Migrace – nová výzva pro Českou republiku v integrující se Evropě. In: Murad, S., Hejtman, P. *Otázky evropské integrace a ČR*. 1.vyd. České Budějovice: Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, 2004. 105 s. ISBN 80-7040-704-2.
- NIESSEN, J. *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Rada Evropy, 2000. ISBN 12-871-4345-5.
- NIESSEN, J. *Příručka o integraci*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005. 84 s. ISBN 80-86878-24-4.

- ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM. *Nezletilý bez doprovodu*. [Online]. c2005a, [cit. 2007-01-27]. Dostupné z: <http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=118&Itemid=43&lang=cs>
- ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM. *Vítejte v České republice.3. aktualizované vydání*. [Online]. c2005b, [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: <http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=3&Itemid=26&lang=cs>
- POLONYOVÁ, T. Sociální práce s žadateli a mezinárodní ochranu z pohledu nevládní organizace. In: Dymešová, G.: *Sociální práce s uprchlíky. Sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. Zlín: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2003. 80s.
- POTOČKOVÁ, D. Společnost a interkulturalita. In: Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. 263 s. ISBN 80-7254-866-2.
- SVOBODOVÁ, A. Novodobá migrace po roce 1989. In: Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.
- SZCZEPANINOVÁ, A. „Zatím s nimi nejsou problémy“. *Mediální obraz azylantů a jejich integrace do české společnosti*. [Online]. Červen 2006, [cit. 2007-4-1]. Dostupné z: <http://www.aucr.cz/obraz_azylantu_final.doc>
- ŠIKLOVÁ, J. Připravme se na cizince. In: Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.
- ŠÍŠKOVÁ, T. O komunikaci s druhými. In: Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha. Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9.
- ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

ŠTĚPÁNOVÁ, M. Co je diskriminace? In: *Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR: příručka pro zaměstnance veřejné správy*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2006. ISBN 80-239-7825-X.

TOLLAROVÁ, B. (2006): *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* [Online]. *Biograf* (39): 107 odst. c2006. [cit.2007-04-3]. Dostupné z: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>>

TYCHTL, P. Děti uprchlíci. In: Dunovský, J., et al. *Sociální pediatrie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 284 s. ISBN 80-7169-254-9

UNHCR. *Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951*. [Online]. c2006, [cit. 2007-02-02]. Dostupné z: <<http://www.unhcr.cz/zakladni/?cid=17#war>>

ZILYNSKYJ, B. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě*. Vydalo Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 2002. 76 s. ISBN 80-903164-1-7.

8. Klíčová slova

Azyl

Imigrant

Integrace

Migrace

Uprchlík

9. Přílohy

Příloha 1: Dotazník 1

Příloha 2: Dotazník 2

Příloha 3: Dotazník 3

Příloha 1

Dotazník 1

Dobrý den,

jmenuji se Eva Petřů a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Na základě informací získaných z tohoto anonymního dotazníku, bude proveden výzkum pro mou diplomovou práci, ve které se zabývám problematikou integrace dětí cizinců do české společnosti.

U otázek, kde je na výběr z více možností (a), b),...), prosím zakroužkuj nebo zatrhni svou odpověď (můžeš zatrhnout i více možností). U otázek bez možnosti výběru z více variant, napiš svou odpověď sám/sama.

Pokud by tě zajímaly výsledky výzkumu, můžeš se na mne obrátit prostřednictvím mé internetové adresy.

Předem děkuji za Tvůj čas strávený s tímto dotazníkem.

Bc. Eva

Petřů

petrueva@centrum.cz

1. Pohlaví

a) žena

b) muž

2. Věk

.....

3. Národnost

.....

4. Z jaké země jsi přišel/a do ČR?

.....

5. Jak dlouho jsi v ČR?

.....

6. Důvod opuštění rodné země

- a) ekonomický (neměli jsme dostatek peněz,...)
- b) politický
- c) jiný (napiš prosím jaký)

.....

7. Jaký máš pobytu?

- a) vízum k pobytu do 90 dní
- b) vízum k pobytu nad 90 dní
- c) dlouhodobý pobyt na území
- d) trvalý pobyt na území
- e) jiný (napiš prosím jaký)

.....

8. Jak se ti vede v ČR?

- a) výborně
- b) velmi dobře
- c) dobře
- d) ani dobře ani špatně
- e) špatně
- f) velmi špatně

9. Zvykl/a sis na nové prostředí?

- a) ano, hned
- b) ano, ale chvíli mi to trvalo (napiš prosím jak asi dlouho)

.....

- c) ještě si zvykám
- d) ne
- e) nikdy si nezvyknu

10. Co Ti dělá / dělalo největší potíže s tím, aby ses v ČR cítil/a dobře?

.....
.....
.....

11. Kdo ti při zvládnání těchto potíží nejvíce pomáhá / pomohl?

- a) rodiče
- b) sourozenci
- c) přátelé z Čech
- d) přátelé stejné národnosti jako já
- e) přátelé cizinci jiné národnosti než já
- f) někdo jiný (napiš prosím kdo)

.....
.....

12. V jaké jsi třídě (ročníku)?

.....

13. Jaký předmět ti ve škole dělá největší problémy a proč?

.....
.....

14. Jak vycházíš se spolužáky?

- a) výborně
- b) velmi dobře
- c) dobře
- d) ani dobře ani špatně
- e) špatně
- f) velmi špatně

15. Jak ti jde český jazyk – čtení, mluvení?

- a) výborně
- b) velmi dobře
- c) dobře
- d) hůře
- e) špatně

16. Jak ti jde český jazyk – psaní?

- a) výborně
- b) velmi dobře
- c) dobře
- d) hůře
- e) špatně

17. Jak nejčastěji trávíš svůj volný čas?

- a) u TV nebo počítače
- b) čtu si
- c) učím se
- d) zájmovou činností (různé kroužky, koníčky, sportovní kluby...) - napiš prosím jakou:

.....
.....

- e) „někde venku“ (kino,..)
- f) u přátel
- g) jinak (napiš prosím jak)

.....
.....

18. S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas?

- a) sám
- b) s rodiči
- c) se sourozencem/sourozenci
- d) s kamarády z Čech
- e) s kamarády stejné národnosti jako já
- f) s kamarády cizinci, jiné národnosti než já
- g) s někým jiným (napiš prosím s kým)

.....

19. Jakým jazykem mluvíš nejčastěji?

- a) česky
- b) svou rodnou řečí
- c) jinak (napiš prosím jak)

.....

20. Je pro tebe důležité zachovat si znalost svého rodného jazyka?

- a) ano
- b) ne

21. Chtěl/a bys v budoucnu navštívit svou rodnou zem? Pokud ano, z jakého důvodu?

- a) ano

.....

.....

- b) ne

22. Udržuje tvá rodina nějaké zvyky a tradice tvé rodné země? Pokud ano, napiš prosím jaké:

- a) ano

.....

.....

- b) ne

23. Je pro tebe dodržování těchto zvyků a tradic důležité?

- a) ano
- b) ne

24. Kolik máš blízkých přátel mezi Čechy?

.....

25. Pociťuješ nepřátelství nebo zaujatost Čechů vůči sobě proto, že jsi cizinec/cizinka?

Pokud ano, napiš prosím kdy k tomu došlo/dochází:

a) ano

.....
.....
.....
.....

b) ne

26. Jaký máš vztah k Čechům a České republice?

a) výborný

b) velmi dobrý

c) dobrý

d) neutrální

e) špatný

27. Můžeš popsat nějakou nezapomenutelnou situaci s českým občanem?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Příloha 2

Dotazník 2

Jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Na základě informací získaných z tohoto anonymního dotazníku, bude proveden výzkum pro mou diplomovou práci, ve které se zabývám problematikou integrace dětí imigrantů a azylantů do české společnosti.

Pokud by Vás zajímaly výsledky výzkumu, můžete se na mne obrátit prostřednictvím mé internetové adresy.

Předem děkuji za Váš čas strávený s tímto dotazníkem.

Bc. Eva Petřů

petrueva@centrum.cz

1. Jak dlouho pracujete s cizinci?

.....

2. Setkáváte se i s problematikou integrace dětí cizinců?

a) ano

b) ne

3. Existují v ČR nějaké speciální metody práce nebo programy, zaměřené přímo na integraci dětí cizinců? Pokud ano, uveďte prosím název a stručnou charakteristiku.

a) ano

.....

.....

.....

.....

b) ne

4. S dětmi - cizinci jaké národnosti pracujete nejčastěji?

.....

5. Kdyby jste si představil/a národnosti dětí se kterými jste pracoval/a (pracujete), můžete říci, ze které země se děti obtížněji integrují a proč?

.....

.....

6. Pokud děti - cizinci nerozumí, nebo jen málo, jakými způsoby s nimi komunikujete?

.....

.....

7. Poskytujete nebo zajišťujete zprostředkování různých zájmových činností pro děti cizinců? Pokud ano, uveďte prosím jaké.

a) ano

.....

.....

.....

b) ne

8. Je o zprostředkování těchto činností ze strany cizinců zájem?

a) ano, velmi

b) ano, ale málo

c) ne

9. Co si myslíte, že je největší překážka v integraci cizinců do české společnosti? (můžete zatrhnout více odpovědí)

a) barva pleti

b) náboženství

c) jazyk

d) jiné zvyky a tradice

e) jiný styl odívání

f) jiné stravování

g) jiná možnost (napište prosím jaká)

.....

10. Myslíte si, že jsou dnešní české děti tolerantnější k dětem cizinců než tomu bylo před 10 lety? Pokud ano, co je podle Vás důvodem.

a) ano

.....
.....

11. Myslíte si, že migranti ze západu jsou českými občany lépe přijímáni než migranti z východu?

a) ano

b) ne

12. Myslíte si, že v ČR více než v jiných evropských zemích, cokoliv cizího vyvolává nesnášenlivost nebo strach? Pokud ano, co je podle Vás důvodem?

a) ano

.....
.....
.....

b) ne

13. Myslíte si, že se Češi chovají více empaticky k uprchlíkům nebo k cizincům, kteří přišli do ČR z ekonomických důvodů?

.....
.....

14. Co by se podle Vás mělo změnit ve vztahu České republiky k imigrantům a azylantům?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Příloha 3

Dotazník 3

Dobrý den,

jmenuji se Eva Petřů a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Na základě informací získaných z tohoto anonymního dotazníku, bude proveden výzkum pro mou diplomovou práci, ve které se zabývám problematikou integrace dětí imigrantů a azylantů do české společnosti.

Pokud by Vás zajímaly výsledky výzkumu, můžete se na mne obrátit prostřednictvím mé internetové adresy.

Předem děkuji za Váš čas strávený s tímto dotazníkem.

Bc. Eva Petřů

petrueva@centrum.cz

1. Jak dlouho pracujete ve školství?

.....

2. Setkal/a jste se s problémy uznání vzdělání cizinců, získané v jejich zemi původu?

a) ano

b) ne

3. Setkal/a jste se s diskriminací vůči dětem cizinců ze strany českých dětí?

a) ano

b) ne

4. Setkal/a jste se s rasismem vůči dětem cizinců ze strany českých dětí?

a) ano

b) ne

5. Kdyby jste si představil/a národnosti dětí se kterými jste pracoval/a (pracujete), můžete říci, ze které země se děti obtížněji integrují a proč?

.....
.....
.....

6. Pokud děti - cizinci nerozumí česky, nebo jen málo, jakými způsoby s nimi pracujete?

.....
.....
.....

7. Co si myslíte, že je největší překážka v integraci cizinců do české společnosti? (můžete zatrhnout i více odpovědí)

- a) barva pleti
- b) náboženství
- c) jazyk
- d) jiné zvyky a tradice
- e) jiný styl odívání
- f) jiné stravování
- e) jiná možnost (napište prosím jaká)

.....
.....

8. Setkal/a jste se s pojmem multikulturní výchova?

- a) ano
- b) ne

9. Používá se multikulturní výchova na Vaší škole?

- a) ano
- b) ne

10. Myslíte si, že jsou dnešní české děti tolerantnější k dětem cizinců než tomu bylo před 10 lety? Pokud ano napište prosím proč.

a) ano

.....
.....

b) ne

11. Myslíte si, že migranti ze západu jsou českými občany lépe přijímáni než migranti z východu?

a) ano

b) ne

12. Myslíte si, že v ČR více než v jiných evropských zemích, cokoliv cizího vyvolává nesnášenlivost nebo strach? Pokud ano, napište prosím proč.

a) ano

.....
.....

b) ne

13. Myslíte si, že se Češi chovají více empaticky k uprchlíkům nebo k cizincům, kteří přišli do ČR z ekonomických důvodů?

.....
.....

14. Co by se podle Vás mělo změnit ve vztahu České republiky k imigrantům a azylantům?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

